GURA SATULUI
I. SLAVICI

Nu-i vorbă, răi sunt oamenii, încât mai răi nici n-ar putea să fie. Chiar şi acela pe care toată lumea îl ştie de bun îşi are ceasurile de răutate, şi nu avem decât să-l atingem unde-l doare pentru ca să-l facem mai dârz decât alții. Dar nenea Mihu tot om bun rămâne.

Se şi cuvine însă unui om din oameni, ca dânsul, să fie de bună chibzuială, să cumpănească vorbele şi să umble mai mult călare decât pe jos.

Acasă, asta-i altă vorbă! Oamenii s-au obişnuit a zice mai bucuros "La Mihu Saftei" decât la "Safta Mihului" fiindcă... aşa-i lumea! Când oamenii nu au ce face, ei scormonesc o vorbă şi îşi petrec vremea cu ea. Să te ferească Dumnezeu să nu cazi pe gura satului.

Pentru aceea, când Safta începe să facă gură, nenea Mihu îşi pune mâinile în cap şi-i zice:

— Nevastă! nu mă da pe gura golanilor. Iar apoi caută să-i facă pe plac, numai să scape de urechile vecinilor. Astfel, cam într-un chip şi cam într-altul, Safta face să treacă de stăpână în casă.

Dar se zice că nu-i stăpân fără stăpân. E cineva şi mai presus de Safta. Nenea Mihu are doi feciori voinici şi o fiică frumoasă. Feciorii, fiindcă sunt doi şi feciori, oricât de voinici ar fi, stau sub porunca părintească; Marta însă e una singură, adică nu mai are în casă pe nimeni deopotrivă cu dânsa.

Încă pe când era în faşe, Marta avea obiceiul de a pune toată casa în mişcare.

Nenea Mihu, auzind-o plângând, alerga plin de îngrijare din grădină ori din curte în casă.

Şi cu cât creştea, cu atât i se lățea stăpânirea, căci — vorba lui nenea Mihu — fata mare-i cinstea casei.

Dar tot nu e stăpân fără stăpân. Ce-i drept, cât ține preajma casei, nu se găsea nimeni mai presus de Marta; dar lumea e mare şi multe lucruri se găsesc într-însa.

Când Marta iese la joc şi trece de-a lungul ulițelor, nevestele şi babele pizmaşe de tinerețe grăbesc la portiță şi privesc în urma ei. E frumos cum îşi ține capul, cum îşi poartă trupul şi cum se mlădie la tot pasul; şi frumos îi şade părul creț pe frunte, frumos i se lipeşte bogata salbă pe sân, frumos îi cad

altițele pe brațe şi catrința bătută în fir frumos i se rotunjeşte pe pulpe. Chiar babă să fii, o priveşti şi ai dori s-o tot vezi.

— Oare cine, soro? zice una.— Cine altul decât Toderică, îi răspunde alta.— Toderică? Aşa umblă gura satului. Nici să visezi din ce scorneşte o poveste. Pentru ca să vorbim drept, Toderică e Toader, ba chiar Tudoroiu. Lasă că avea din cine să iasă fiindcă şi tatăl său, Cosma Florii Cazacului, seamănă cu dânsul. Fecior şi tată, când calcă, puntea le scârțâie sub picioare.

La joc, Tudoroiu se face mai mult Toderică decât Toader şi ți-o duce şi frământă, încât să pui rămăşag că ți-ar putea juca pe urzeală fără ca să-ți încurce firele.

E bun la veselie, deschis cu flăcăii, darnic unde-i vorba să se arate şi prea mult îi place să şuguiască la joc şi la şezători cu fetele.

Când, la joc, Marta se iveşte în preajma vederii lui, Toader scutură din cap, îşi netezeşte părul pe frunte, ridică din umeri, îşi potriveşte pieptarul pe trup. Iar dacă ea se apropie, dacă este aproape de dânsul, Toader îi zice:

— Ce mai faci, Marto? Ea răspunde:

— Mulțumesc de întrebare, bine! El apoi întreabă:— Nenea Mihu ce mai face? Ea răspunde:— Mulțumesc, face bine că-i sănătos. El iarăşi întreabă:— Leica Safta ce mai face? Ea atunci răspunde:— Şade, Toderică. După aceste, ea îşi adună buzele şi întreabă:— Ce mai fac ai voştri?— Ei! Ce să facă? răspunde el, iacă! mai una, mai alta... De aci înainte vorba trece la lucruri mai depărtate. Toader spune că a vorbit cu cumnatul, cu vărul, cu finul, în sfârşit, cu cutare şi cutare dintre oamenii vrednici de a fi stat de vorbă cu dânsul; iar Marta îi spune cine a fost şi cine nu a fost de curând la dânşii, cu cine a vorbit şi cu cine nu, cine ce a zis şi cine nu a zis.

În sfârşit, Toader priveşte îndelung în ochii mari ai Martei, Marta îi zâmbeşte cu o răcoroasă bună-cuviință şi, văzând acest zâmbet, el îi apucă mâna şi zice:

— Să jucăm una, Marto. Ea răspunde veselă:— Dacă vrei, Toderică. Toader atunci bagă mâna stângă în şerpar, scoate un pumn de bani, îi aruncă lăutarului şi strigă:

— Acum, una pe pofta mea! Iar când Toderică se prinde la joc cu Marta Mihului Saftei, babele şi moşnegii se ridică din umbră, sparg sfatul şi grăbesc să mai vadă şi ei o dată.

Aşa se petrec lucrurile. Dar gura satului prea face dintr-un țânțar un armăsar. Pe când Marta şi Toader vorbesc numai aşa, ca să nu tacă, cei ce n-au ce face le pun floare la ureche.

Cu totul fără nici un temei nu sunt însă nici vorbele babelor. Prea se potrivesc tinerii la stare şi la făptură, prea sunt deopotrivă în sat şi-n şapte sate!

E vorba, cine-a fost Cazacul, cine Florea Cazacului şi cine este Cosma Florii Cazacului? Un copil nevârstnic o ştie pe de rost. Om să-i pui alături şi să-l cauți în şapte sate, nu găseşti unul mai bun decât Mihu, care nu-şi mai ştie rubedeniile şi cuscrii şi finii şi care nu-şi numără averea pe boi, ci pe juguri.

Aşa judecă satul şi, dacă e vorba să spunem drept, nici Mihu, nici Cosma nu sunt scoşi din sat. Prea se simțeau străini în acelaşi sat şi le plăcea să se mângâie cu nădejdea de înrudire.

Marta şi Toader? Ei s-au trezit încă de mici în gura satului, şi nici că-şi mai dădeau bine seamă despre cele ce se vorbeau zi de zi. Ar fi trebuit să vie cineva şi să le spuie că nu-i aşa, pentru ca să-i puie pe gânduri şi să-i facă a se întreba cum adică este.

Cineva! Dar cine? Dintre toți unul singur era care ar fi dorit să se puie împotriva gurii satului, dar acesta era tăcut şi gânditor.

În toate duminicile şi zilele de sărbători, dis-de-dimineață, cobora despre munte şi intra în sat un voinic curățel. Nimeni nu se întreba de unde vine şi unde descalecă; toată lumea ştia că este Miron oierul şi nimeni mai mult nu dorea să ştie.

Trecuse un an de zile de când Miron venea mereu la joc; flăcăii îi erau prieteni, iar fetele se adunau bucuros împrejurul lui ca să-i asculte poveştile, vorbele şăgalnice şi cântecele frumoase. Din când în când, dar foarte arareori, Miron scotea din şerpar un fluieraş, pe care cânta câte o doină plină de duioşie, încât oprea răsuflarea celor ce-l ascultau.

Din când în când, numai arareori, scotea Miron fluieraşul său; îl scotea însă totdeauna când Marta îl ruga; ba era chiar destul ca ea să privească la şerpar, pentru ca Miron să puie mâna pe piept, gata de a-i face pe plac.

Acesta e lucru ştiut de toți, ba chiar un lucru care de sine se înțelegea. Cine nu ar fi dorit să asculte cântecele lui Miron şi care fată nu ar fi dorit să-i fie în apropiere şi să-i audă graiul limpede? Marta era fiica Mihului Saftei, şi era un lucru firesc ca atunci când ea roagă, să nu zică ba, mai ales ştiind să-l

roage atât de frumos cum avea obiceiul. Fetele dar, când voiau să asculte, rugau pe Marta; Marta însă mai totdeauna le răspundea că Miron nu voieşte, fiindcă nu e tocmai în voia lui cea bună. Numai din când în când, foarte arareori, Marta ruga pe Miron să cânte.

În horă Miron totdeauna e cumpătat, încât parcă numai şuguieşte cu jocul. Dar ochii tuturora se opresc asupra lui. Înalt şi mlădios, cu umerii laţi şi cu pieptul ieşit, el calcă lat şi pe întreaga talpă, încât la fiecare pas întregul trup i se scutură şi se leagănă când la dreapta, când la stânga. Când stă însă şi-şi ridică fruntea ieşită din faţă, fetele tresar sub privirea lui. Un cap bălan cu părul lung până pe umeri, cu o faţă albă şi străbătută ca de-o răsuflare de rumeneală, cu doi ochi mari şi albaştri ca faţa cerului privită de pe culmea muntelui. Totdeauna e în această faţă ceva ce nu se mai găseşte în alte feţe, un fel de tristeţe, un văl de gânduri, iară în surâsul de pe buzele lui ascuţite totdeauna e ceva ce-ţi deschide sufletul.

E minunat flăcău Miron şi nu e minune că toţi îl caută şi doresc. Înspre amurgul serii, când jocul se sparge, Marta pleacă spre casă. Unii merg într-o parte, alţii într-alta. Toderică merge cu Marta până la răspântie, îi doreşte de bine, apoi coteşte la stânga şi o lasă să meargă cu ceilalţi mai departe.

Până acasă ea merge însoţită de fete şi de flăcăi. Între flăcăi este şi Miron, care, precum de la sine se înţelege, totdeauna merge alături cu dânsa.

Peste puţin, ei lasă apoi uliţa, trec un pârleaz de la dreapta şi merg pe o cale mai scurtă, pe poteca dintre vii, pe la Fântâna Corbului, unde izvorăşte apa cea bună.

Până aci merge Miron. Mai departe nu. Aici apoi, câteodată, fetele şi flăcăii se opresc şi Marta roagă pe Miron să cânte.

Şi adeseori casele din satul apropiat abia se mai văd, când fetele şi flăcăii pleacă şi lasă pe Miron singur la Fântâna Corbului.

Odată, de mult acum, cântase atât de frumos, încât vremea se întârzia şi singură Marta mai cuteza să rămâie şezând pe iarbă.

— S-au dus toţi! grăi Miron îngrijat, când se văzu singur cu Marta.— Nu-mi pasă! îi răspunse Marta încălzită. Cântă mai departe.— Dar e târziu!— Cântă! îi zise ea încă o dată. Miron se simţi cuprins de un fel de beţie, se aşează pe doaga fântânii şi începu să-şi verse sufletul într-o doină ce se pierdea în liniştea serii.

Marta ascultă câtva timp dusă, apoi se ridică, se apropie încet de fântână, se aşează lângă Miron şi îşi rezemă capul de umărul lui. Miron, simţind

răsuflarea ei caldă şi undoiarea sânului mişcat de bătaia inimii, tresări cuprins de o îngrozitoare uimire.

— Cântă mai departe, căci grozav de frumoasă e doina! îi zise ea cu stăruință, apăsând mâna pe umărul lui.

— Nu mai pot, îi zise el, răsuflând din greu, apoi se ridică.— Bine, zise ea. O să cânți altă dată. Miron privi câtva timp în fața ei, îi apucă după aceea mâna şi grăi:— Marto! Dacă tu ai şti cât de bine mă simt când te văd, când îți aud glasul, când mă priveşti, dac-ai şti cât de bine mă simt când mă gândesc la tine, nu ştiu cum, dar parcă ar trebui să plângi.

— Ştiu, Miroane! îi răspunse ea, fiindcă şi eu mă simt bine când sunt aproape de tine.

După aceste ei îşi mai steteră câtva timp tăcuți în față, apoi Marta plecă spre casă, iară Miron rămase privind în urma ei.

E de mult de atunci, şi de atunci Marta n-a mai fost singură cu Miron.

Sosind acasă în acea seară, nu-i vorbea mamei sale decât despre Miron, spunându-i mereu cât de frumos cântă, cât de dulce e la vorbă şi cât de plăcută îi este toată înfățişarea.

Safta asculta cu privirea ațintită la buzele fiicei sale, care vorbea cu atâta căldură şi atâta de frumos, încât ar fi dorit ca zi şi noapte s-o asculte. Iară când îi spunea că Miron în toate îi face pe plac, era mândră de întâietatea ce i se da fiicei sale pretutindeni şi de către toți.

Şi de aici înainte Marta foarte adeseori îi vorbea mamei sale despre Miron şi foarte adeseori îşi aducea aminte de dânsul.

Gura satului? La lucru şi pe la şezători fetele cântau doinele pe care le învățaseră de la Miron, îşi aduceau aminte de fața lui drăgăstoasă, se mândreau cu vorbele dulci primite de la dânsul şi fericeau pe Marta, care îi era dragă.

Atât însă şi numai atât; mai departe nimeni nu cuteza să ducă vorba: ba fetele mai fericeau pe Marta şi pentru că în curând avea să fie mireasa unui june atât de voinic şi de bogat ca Toderică.

Ce să-i faci? Aşa s-a deprins lumea! După ce vinul a stat de fiert şi începe a se deosebi de drojdii şi a se limpezi, flăcăii vor să se însoare, iară pe fete le apucă dorul de măritiş.

Dar Cosma încă din primăvară pusese temelia pregătirilor de nuntă, căci Toader trecuse de douăzeci de ani şi nu se mai cuvenea să-şi piardă anii

bătând căile şezătorilor, iară Simina, soția lui Cosma, ardea de dorința de-a se vedea soacră mare, maică nurorii din casă şi cât mai curând bunică.

Pe când dar vinul fierbea prin butoaie, Simina îşi făcea mereu de lucru prin şopron şi mereu îşi zicea: "Vinul ăsta nu se mai astâmpără". O zi însă, alta şi iarăşi alta, şi în urmă apoi una de sărbătoare, aceea în care argații slobozirăbutoaiele pe pălămări groase în pivniță, întrebându-se în şagă cine oare, şi când, şi de dragul cui va sparge butoiul cel mare şi cu deosebire pe cel mai mic, în care se păstra cel mai bun vin din anul în care s-a născut Toderică.

În sfârşit, după ce toate erau puse la cale, Cosma se aşeză la masă şi privi îndelungat la soția sa.

Ea dete din umeri.— Ei! ce zici, nevastă? o întrebă el.

— Ce să zic? îi răspunse ea. Cum vei crede tu mai bine. Înțelegerea era deplină şi nu mai rămânea decât un lucru pe care trebuiau să-l pună la cale, dar acesta era greu şi trebuia să fie făcut cu multă băgare de seamă.

Nu-i vorbă! Mihu şi Safta ştiau de mult când anume vor avea să primească oameni buni la casa lor; dar ei o ştiau după spuse, din câte o glumă scăpată la timp potrivit, o ştiau din gura satului; acum trebuiau să li se spuie după cum se cuvine, cu toată cinstea şi omenia şi fără ca să mai rămâie îndoială dintr-o parte ori dintr-alta.

Întrebarea era dar cine să dea cinstea, cine să ducă vorba şi să primească răspunsul. Trebuiau să fie oameni de frunte, oameni din oameni, oameni care ştiu să zică "bună dimineața", ştiu să potrivească întrebarea şi, mai ales, care ştiu să primească răspunsul, oameni trebuiau să fie, care fac cinste caselor între care se pun.

Cosma dorea ca, trecând oamenii lui de-a lungul uliței, satul să privească în urma lor şi să zică: "Aceştia sunt oamenii lui Cosma Florii Cazacului" şi ca Mihu, după ce vor fi ieşit din casă, mulțumit, să le poată grăi vecinilor: "Am avut pe cutare şi pe cutare la casa mea".

Şi lucrul nu e cu totul lesne de pus la cale, căci o greşeală, fie orişicât de mică, ar putea să strice toată înțelegerea şi buna învoială.

Oamenii cumsecade, mai ales după judecata Cosmii Florii Cazacului, sunt puțini şi, dintre aceştia, unul ar fi cum fi, are însă obiceiul de a striga prea tare când vorbeşte, altul e minunat, dar e deprins a face glume proaste, şi iarăşi altul, care ar fi cel mai bun dintre toți, e cumnat cu Stan, numit Gură-Spartă. Astfel, mai ales Simina nu-şi găsea în tot satul oameni pe plac, şi a trebuit să treacă multă vreme până ce soț şi soție s-au înțeles să roage pe

Simion al Anei Popii şi pe Mitrea Podarul, amândoi oameni nici prea bătrâni, nici prea tineri, cumpătați la veselie şi bine chibzuiți în potrivirea vorbelor, cu deosebire însă oameni de neam bun şi bine văzuți în sat.

Făcându-se înțelegerea, Cosma îşi îmbrăcă sucmanul şi porunci să cheme pe Toderică, iar când feciorul intră, tatăl îşi luă pălăria, o puse în cap şi se aşeză.

— Toadere! zise el peste puțin, apăsând asupra vorbelor. Am socotit c-ar fi vremea să te însori.

— De, taică! răspunse Toader. Cum vei socoti d-ta.— Prea bine! grăi bătrânul. Ce zici? îți place Marta, Marta Mihului, a Mihului Saftei?

— De, taică! răspunse Toader şi dete din umăr.— Adică, astfel, ne-am înțeles, încheie Cosma, apoi se ridică, îşi luă bățul şi ieşi cu paşi lați.

Dacă însă Cosma era pregătit pentru nuntă, nici Safta nu rămase cu mâinile în sân.

Marta era aproape de şaptesprezece ani, adică începuse să fie cam-cam fată bătrână, căci Safta se măritase la vârsta de cincisprezece ani. Să nu ne prindă dar mirarea că ea, încă de mai mulți ani, era gata să-şi primească peținorii. Nu împlinise încă cincisprezece ani, când troanele de zestre, împodobite cu flori tăiate în scândură de tei, erau pline de altițe, de catrințe, de trâmbe de pânză şi de albituri cusute gata, pline erau şi acoperite cu fel de fel de velințe lucrate cu mult meşteşug; iară de atunci Marta lucrează mereu, țese, alege, coase şi aruncă flori pe gerghef, încât zestrea s-a adunat pentru şapte mirese. Prea mult însă niciodată nu se poate aduna, fiindcă cinstea nevestei tinere este de a le face mireselor daruri de nuntă din zestrea sa bogată şi, cu cât mai multe daruri poate face, cu atât mai mare cinste i se cuvine.

Acum bătuse vântul din partea aceea, şi anume Simina trimisese pe Stanca lui Cârcioc, aşa din întâmplare, la Tudora, vecina Saftei, şi Stanca îi şoptise leicăi Saftei c-a auzit de la cineva că are să vie cineva, de undeva, cu un gând bun oarecare. Safta, îndată ce auzi, puse mâinile în şolduri şi îşi zise nedumerită: "Vai de mine, dar de ce să mă apuc!"

Era vremea frumoasă şi se gândi că ar fi bine să puie albiturile să se azvânte. Porunci dar să scoată troanele împodobite cu flori tăiate în lemnul de tei şi să le aşeze înaintea casei pe două scânduri puse pe nişte polobocele.

După ce troanele fură aşezate, leica Safta le deschise pe toate şi începu, dimpreună cu Marta, să scoată, bucată cu bucată, velințele, catrințele, altițele, trâmbele de pânză şi albiturile cusute, să le scoată, să le scuture şi să le

întindă pe sfoara legată de stâlpii pe care zăcea lungul foişor şi cerdacul cel mare.

Era frumos şi plăcut la vedere cum, în sfârşit, toată această bogăție a lucrurilor de mână sta dezvelită în vederea tuturora, şi leica Safta privea din când în când pe furiş la uliță, pentru ca să vadă cine trece şi cine stă să privească.

În urmă sosiră şi carele de la câmp, şi patru pluguri cu câte patru boi intrară în curtea largă, iar în urma lor venea călare, pe un murg buiestraş, Vasile, feciorul mai mare al stăpânului.

Când argatul voi să închidă poarta în urma carelor, Mihu, care sta în mijlocul curții, ridică dreapta şi-i zise încet: "Lasă!"

Poarta rămase deschisă. Argații voiră să tragă carele în şopron şi să ducă boii la grajd, Mihu iarăşi ridică mâna şi le zise:

— Lasă! Puneți plugurile la o parte, întoarceți boii la car şi le aruncați câte un braț de fân.

Aşa făcură argații.— Mâine ducem la moară! le zise apoi Mihu, plimbându-se cu paşi mari prin curte. Scoateți grâul din hambar şi-l puneți în saci.

Vasile privea, asculta şi înțelegea; descălecând dar, el îşi legă calul de loitra unui car, luă căciula din cap, îşi netezi părul de pe frunte şi iarăşi puse căciula în cap.

— Măi Mitre, îi zise apoi frățâne-său, scoate caii la apă. Peste puțin Mitrea scoase din grajd doi cai înalți şi trupeşi şi-i duse de căpăstru la fântâna din fundul curții.

Sosiră apoi vacile lăptoase, porcii lacomi, caprele neastâmpărate şi oile blajine.

Pe când, înspre seară, Simion şi Mitrea intrară cu paşi măsurați pe poarta deschisă, curtea era plină: slugile aşezau în grămadă sacii cu grâu, boii rumegau la carele puse în şir, slujnicele mulgeau vacile, porcii sfărâmau zgomotoşi grămezile de păpuşoi, caprele se obrăzniceau în toate părțile, oile stau înghesuite într-un unghi al curții, iară Mitrea se lupta cu caii nărăvaşi.

Mihu, stăpânul, se plimba mereu prin curte, iară Marta, fiica stăpânului, îşi făcea de lucru, împărțind porunci în toate părțile.

Afară, înaintea porții, sta un copil şi privea, oprindu-şi răsuflarea la cele ce se desfăşurau sub ochii lui.

Când Mihu văzu pe Simion şi pe Mitrea intrând pe poartă, el plecă spre dânşii cu capul ridicat şi legănându-şi alene trupul la fiecare pas.

— Bine te-am găsit! Bine te-am găsit! grăi Mitrea cu faţa deschisă.— Bine să fiţi primiţi la casa noastră! le răspunse Mihu, întinzându-le mâinile. Dar cum şi unde şi în ce treabă?

— Umblăm şi noi, răspunse Simion, mai încoa, mai încolo...— Iar treaba ne este mare şi binecuvântată, numai noroc să avem la dânsa, adause Mitrea, privind cu mare băgare de seamă în ochii lui Mihu.

— Norocul, zise Mihu, vine de la Dumnezeu.— Amin! răspund amândoi. După ce-şi făcuse astfel binefacerile cuvenite, toţi trei înaintară spre scările casei. Mitrea însă, ca om cu multă chibzuială, peste puţin se opri şi aruncă privirea peste curte.

— Precum văd, aţi fost astăzi la plug, zise el ca din întâmplare. Unde aţi arat?

— Nici n-aş şti să-ţi spun bine, răspunse Mihu, întorcându-se spre curte. Ştiţi cum e omul când îi cresc feciorii. Abia-i cunoşti musteaţa, şi te scoate din gospodărie. Măi Vasile! urmă el, chemând pe fiul său. Unde aţi arat astăzi?

— În Dosul Plopului, răspunse flăcăul, apropiindu-se.— Bune pământuri! zise Mitrea, şi, dacă nu mă înşel, erau ogoare.— Da, sunt bune! grăi Mihu, dând din umeri. Dar sunt mai slabe decât cele de la Vadul-Tătarului.

Pentru ca să-i lămurească, Mihu le spuse apoi câte şi unde-i sunt pământurile, care sunt moştenite de la bunicul său, care sunt câştigate de tatăl său şi care sunt agonisite de dânsul, şi le spune cât rod a adunat estimp, cât an şi cât anţărţ.

Pe când să sfârşească, Simion priveşte la boi şi zice că sunt frumoşi, apoi pleacă toţi trei, ca să-i vadă mai de aproape.

De la boi trec în urmă la vaci, la porci, la oi şi la cai. Pretutindenea Mihu le făcu împărtăşire despre cum şi când şi în ce chip, le spune preţul şi vremea cumpărării, laudă soiul şi scoate la iveală buna prăsilă ieşită din gospodăria sa.

Sosind la vraful de saci, el dezleagă gura unui sac, pentru ca fiecare dintre cei de faţă să poată lua un pumn şi să laude bobul plin. El însuşi ia un pumn, îl scutură, îl priveşte, zice c-a ieşit bine, îl aruncă jos, apoi leagă gura sacului.

Simion ține pumnul plin la gura unui bou apropiat, iar Mitrea ia câteva boabe între dinți şi aruncă prisosul între saci, ca să găsească şi păsările ceva.

— Rău ai brodit-o, zise Simion, căci aici ele găsesc în de prisos. Când se îndreptară din nou spre casă, Safta se iveşte, ca din întâmplare, la capul scărilor.

— Vai de mine! cum ne-ați găsit! le zise ea. Dar să iertați. Aşa-i omul cu gospodăria! Oricât te trudeşti, n-o scoți la capăt.

— Lasă că te ştim cât eşti de harnică, îi zise Mitrea.— Dar uite ce velințe! Unde le-ai cumpărat, de-ți sunt atât de frumoase?

— Vai de mine! Eu să cumpăr? strigă Safta. M-a ferit Dumnezeu! Tot din casa mea!

— Nu te cred, grăi Mitrea cu răutate. Prea sunt de-a degete tinere.— Şi oare nu am fată mare? zise leica Safta.— Ei, grăi acum Simion. Ai brodit-o, vere Mitrea. Ai brodit-o!— Aşa mai înțeleg şi eu, glumi acesta. Dacă e vorba de fată mare, apoi noroc să aibă!

— Norocul vine de la Dumnezeu! le răspunse leica Safta.— Amin! ziseră amândoi, schimbând o privire plină de înțeles.

După aceste, plecară de-a lungul foişorului, iară Safta începu să le spuie care, când şi cum şi în ce chip. Cele mai multe erau lucrate în casă; pe ici, pe colo erau întinse câte o velință mare, câte o catrință bogată ori câte o pereche de altițe, lucruri primite în dar de la cutare dintre rudeniile din satele mai depărtate ori lucruri moştenite de la bunica ori chiar de la mama bunicii.

Pe când ajunseră să intre în casa cea mare, unde pereții sunt acoperiți cu zaveze şi împodobiți jur împrejur cu fel de fel de vase, începu a se întuneca, şi Marta intră să pună două lumânări pe masă şi să le zică oaspeților "bună seara".

— Noroc să ai, nepoată! îi ziseră oaspeții.— Norocul, răspunse Marta roşind, vine de la Dumnezeu!— Amin! ziseră ei şi astă dată. Acum nu mai rămânea îndoială că lucrul se poate pune la cale. Nici tată, nici mamă, nici fată nu a zis: "Va da Dumnezeu şi norocul cu vremea", o vorbă foarte neplăcută la asemenea prilejuri. Simion şi Mitrea începură dar, pe departe şi mai pe aproape, apoi mai de-a dreptul şi mai lămurit, până ce n-ajunseră la vorba fățişă. Safta şi Mihu se mai făceau că nu înțeleg, în urmă nu îndrăzneau să creadă şi erau uimiți de cinstea ce li se face, în sfârşit, spuneau că nu sunt încă gata precum ar dori, că le vine greu a se despărți de singura lor fiică... la urma urmelor — că teacă... că pungă, până ce Mitrea nu se ridică vesel şi grăi:

— Vasăzică, lucrul e gata, numai să vrea şi fata!— Ei, aşa i-o fi fost ursita! grăi Mihu, zâmbind cu mulțumire. Leica Safta îşi supse buzele şi zise:— Să o întrebăm pe ea. Ce mai ştii? fetele sunt cam de capul lor. Zicând aceste, ea chemă pe Marta să mai aducă o garafă de vin.— Ei, dar în grabă ne laşi, nepoată! grăi Simion când ea voi să iasă. Nici nu te-am văzut precum dorim să te vedem.

Marta se opri tulburată.— Se şopteşte că ai să te măriți! zise Mitrea glumind.— O fi! îi răspunse Marta zâmbind. Dar eu nu ştiu nimic.

— Şi dacă noi am şti?— Mi-ați spune şi mie! le zise ea.— Asta-i, vere, asta! grăi Simion, că nu ştim nici noi; dar se zice, îi spuneam tocmai vărului Mihu, c-ar fi să te pețească Toderică, îl ştii acum! Şi se teme...

El tăcu, şi Marta tăcu, şi toți tăcură. Cuvântul următor trebuia să fie al mumei; ea se apropie dar de Marta şi-i zise:

— Ei, spune, ce-ai zice tu? Marta dete din umeri şi grăi:— Cum a vrea tata.— Noroc să ai, grăiră amândoi oaspeții, ridicându-se de pe scaun, iară Mihu simți o deosebită răcoare la inimă văzând că lucrurile se fac atât de pe voia lui.

Cu aceste, toată treaba era pusă la cale şi luându-se înțelegere ca peste trei zile, adică duminică, junele să vie cu părinții şi cu oamenii săi să pețească după obicei şi să se facă logodna.

Cei doi trimişi plecară cu răspunsul, Marta le sărută mâinile, iară Mihu şi Safta îi însoțiră până la portiță.

Satul se gătea de nuntă. În sfârşit, avea să se petreacă lucrul pe care oamenii îl aşteptau atât de demult. Încă duminică se vorbea că peste săptămână Toderică va peți pe Marta, iară joi, când trecu prin sat ştirea că Cosma Florii Cazacului îşi va trimite oamenii la casa Mihului, nevestele şi fetele mari nu se mai putură stăpâni şi plecară, pentru ca, trecând pe dinaintea porții deschise, să vadă cum îşi aşteaptă Marta peținorii.

Seara, toată lumea ştia cum s-au petrecut lucrurile, ce a zis Mihu, ce-a zis Safta, ce-au zis Mitrea şi Simion şi în ce chip Marta a stat înaintea lor şi a zis că are să fie cum vrea Mihu, stăpânul casei, fiindcă astfel se cuvine să răspundă o fată de casă bună. Unul văzuse cum Mihu şi Safta au petrecut pe Mitrea şi pe Simion până la portiță; altul auzise cum i-a rugat să spuie sănătate şi voie bună viitorilor cuscri şi să-i dorească de bine junelui, şi iarăşi altul a văzut pe Simina foarte veselă şi a fost prin apropiere când oamenii s-au

întors la casa ei. Pentru ca să facem vorbă scurtă: gura satului se pornise ca niciodată mai nainte.

Dar vorbele multe izvorau din bucuria obştească. Nu era în sat nici un om care nu s-ar fi simțit părtaş la bucuria celor două case, căci unii erau rude, alții cuscri ori prieteni şi iarăşi alții fini sau oameni ce se țineau de una ori de alta din cele două case fruntaşe. Avea dar să fie o nuntă de care se va vorbi prin fii şi nepoți, o nuntă a satului întreg, încât ospeția, chiotele, jocul şi voia bună şapte zile şi şapte nopți să nu se mai curme, căci acum o dată este un Mihu care-şi mărită fata după un fecior de seama lui, şi cine ştie când se va mai pomeni o asemenea potrivеală!

Fetele şi nevestele ardeau de neastâmpăr să vadă găteala de mireasă a Martei, să vadă podoaba cununiei, rubedeniile sosite din alte sate, călăreții trufaşi ai junelui, şi le trecea un fior plăcut când se gândeau la toate aceste.

Nu rămânea îndoială că Miron are să fie vătavul voinicilor, deoarece este bun prieten cu Toderică şi prea mult ține la Marta. Deocamdată însă nici logodna nu era făcută, şi lucrul era o taină despre care nu se putea vorbi fățiş şi fără de cotituri decât în casă.

Aici apoi se făceau pregătirile penru logodnă, dar cu totul în tăcere, ca din întâmplare, şi astfel ca stăpâna casei totdeauna să poată zice: "Vai de mine! Cum ne-ați găsit! Dar să fie cu iertare, că ne găsiți atât de puțin pregătiți".

Făcând pregătirile, Safta şi întreaga ei casă se aflau în o veselă mişcare.

Era mândră Safta că-şi poate mărita fiica, că poate primi oameni şi nuntaşi şi că-şi poate desfăşura comorile. Din când în când însă o cuprindea înduioşarea. Toate erau bune, toate frumoase, dar Marta ieşea din casă. Când se gândea la aceasta, se aşeza întristată, începea să-şi şteargă lacrimile şi, dacă Marta îi era în apropiere, îi acoperea fața de sărutări.

Mihu nu plângea, nu-şi săruta fata, chiar nu vorbea: el mormăia mereu ca un urs îndârjit. Îi era crescută Marta la suflet, şi acum, când se gândea că veselia casei lui se depărtează, nimic nu-i pria, nimic nu-i era pe plac, nimeni nu ştia să-i vorbească după dorință. Grozav i se părea lumea înrăutățită: argații, feciorii săi, nevasta, vecinii, toată lumea se schimbase, şi numai Marta era, şi chiar mai mult decât altădată, un leac de alinare pentru orişice suferință.

Dar toate ca toate! Un lucru însă nu-i putea intra Mihului în cap: cum adică un flăcăiandru să vie, să-i ia fata din casă, şi el însuşi, care a crescut-o şi a păstrat-o ca pe lumina ochilor săi, să zică: "Ia-o şi te du cu ea!"

Ceasuri întregi Mihu se plimba necăjit şi frământat de gânduri prin casă şi mereu îşi zicea: "Aşa trebuie să fie! Nici alții nu sunt mai buni decât tine. Oricum o suceşti, tot aici ajungi." Aşa zicea el, dar nu se putea împăca cu acest gând.

Marta, în sfârşit, era mireasă. Mireasă! Când această gândire i se ivea în suflet, o trecea un fior dezmierdător, un fel de beție care o seca de puteri.

Această gândire stârnea într-însa o mulțime de altele, care mai de care mai străine şi mai tainice, gândiri pline de farmec, care-i aprindeau inima şi apoi iarăşi o umpleau de răceală. Era o viață nouă de care se apropia, o viață necunoscută, şi această necunoştință în o clipă da loc celor mai dulci nădăjduiri, şi în alta celor mai îngrozitoare temeri. Era să părăsească mumă, tată, frați, casa părintească, tot ce-i era lipit de suflet şi sta uimită ca de un lucru pe care nu-l putea crede; dar dincolo de această uimire era farmecul unei vieți pe care parcă ai putea-o umplea după cum te poartă gândul. Acum zilele i se păreau prea lungi şi peste puțin se înspăimânta de scurtimea lor. Acum ar fi dorit să fie aproape de Toader şi să privească în ochii lui binevoitori, şi peste puțin îi venea să fugă la mumă-sa şi să strige:

"Mamă, nu mă mărita!" Şi iarăşi chipul lui Miron se arăta în sufletul ei; îl vedea înaintea ei atât de viu, atât de a vorbind, încât parcă razele soarelui cădeau asupra lui şi l-ar lumina. Şi atât se simțea de uşurată când se pierdea în gândurile despre dânsul, atât de bine se simțea când şi-l închipuia în apropiere, şezând lângă dânsa, vorbindu-i în graiul lui cel limpede şi ademenitor, apucând-o de mână, cuprinzând-o cu brațul şi zicându-i: "Marto!"

Nu-şi închipuia ce-ar zice Miron mai departe, dar atât de fericită se simțea când şi-l gândea astfel, grăind cuvântul "Marto", încât iarăşi şi iarăşi sufletul i se umplea de chipul lui.

Ceasurile treceau, şi în trecerea lor ea tot mai mult se amețea, încât, sosind ziua de sâmbătă, ea umbla buiguită fără de a-şi mai putea da seama despre vreun gând hotărât.

Era ajunul zilei în care trebuia să se logodească cu junele ce-i fusese ales din copilărie, junele pe care se obicinuise a-l privi ca pe viitorul ei soț, junele care-i era drag şi care o avea în drag; cu cât însă ziua se apropia de cădere, cu atât mai viu i se ivea într-însa dorința de a face să se amâne această logodnă.

Oricând, numai acum nu, când se afla într-o stare, singură nu ştia cum, dar o stare în care logodna îi părea peste putință.

Dar, acum întâia oară în viața ei, Marta simțea că nu poate să spuie nimănui ceea ce gândeşte. Nu-şi găsea loc de astâmpăr, dorea de singurătate, îi venea să plângă şi se retrase pe o laiță ce sta în fundul grădinii, sub un păr cu frunzele îngălbenite.

Safta, care pretutindenea o căuta cu privirea, o văzu intrând în grădină, o văzu aşezându-se pe laiță, merse apoi, închise portița şi se întoarse cu ochii plini de lacrimi în casă.

Ziua încetul cu încetul se învălui în noapte, liliecii şi gândacii tomnatici începură să zboare prin aer, luna plină se ridică în dosul dealului acoperit cu pădure, pe cerul senin. Era o seară liniştită, numai din când în când străbătea câte un freamăt printre frunzele copacilor, se auzea mugetul unei vaci ori lătratul unui câine.

Deodată, prin liniştea serii, de departe, ca prin vis, străbate de pe dealul din dosul grădinii sunetul unui fluier, o doină ce se ridică şi cade ca un şir de mărgăritare.

Marta tresare şi se ridică asemenea unei căprioare speriate, ascultă, oprindu-şi răsuflarea, la dreapta şi stânga, înşiră sunetele, alcătuieşte doina, apoi fața i se însenineză şi se umple de strălucire.

"El", strigă ea pierdută în înțelesul acestui cuvânt, apoi se porneşte ca fiind cuprinsă de-o vrajă, iese pe portița din dosul grădinii, trece prin gardul de spini ce împrejmuieşte viile şi merge dusă, fără de gânduri, înfierbântată, cu părul desfăcut, cu ochii plini de văpaie, cu obrajii aprinşi, cu buzele cuprinse de tremurare, cu pieptul mişcat de viforul inimii, merge drept pe calea sunetului dulce şi duios, printre rândurile de viță, prin desimea tufişului, tot mai iute, tot mai neastâmpărată, tot mai îmbătată de fericirea apropierii.

În sfârşit, vede murgul păscând şi pe Miron rezemat de un stejar singuratic, îl vede şi ochii i se împăienjenesc.

— Miroane, Miroane! țipă ea dezmierdată şi fuge lângă dânsul. Miron aude glasul plin de simțire, o vede grăbind spre el şi rămâne cuprins de uimire.

— Marto! Ah, Marto! strigă el, apoi, deznădăjduit, aruncă fluierul, face un pas înainte şi o cuprinde în brațele sale bărbăteşti.

— O, Doamne! şopteşte ea, închizându-şi ochii. Cum te iubesc, Miroane, cum te uibesc!

Gurile lor se împreună în o lungă sărutare, obrajii ei se umplu de lacrimi, şi astfel rămân câtva timp încremeniți în apropierea stejarului, sus, pe coasta luminată de razele lunii gânditoare.

Într-un târziu, Miron îi privi îndelung în față.— Marto! zise el încet, o singură dată trăieşte omul, dar aş dori să mor în clipa aceasta. O! cât de mult am gândit, cât de mult am visat, cât de des am furat fericirea, închipuindu-mă fericit. Tu n-ai fost la munte, nu cunoşti podoabele lumii. Când cerul e senin şi vânturile se aşază la odihnă, auzi de jos, din vale, murmureala pâraielor, un zgomot aşa şi veşnic tot aşa, atunci îmi iau fluierul, gândesc la tine şi cânt. Cântecul îmi sfâşie inima, dar cânt ca să mi-o sfâşie. Când se stârneşte apoi viforul şi copacii se încovoaie, crapă şi ies din rădăcini, când puhoiul năpădeşte, atunci privesc înspre dealul ăsta, îl caut din ceață şi, când îl văd, mi se sfâşie inima, dar îl caut, ca să mi-o sfâşie. De când te-am văzut, Marto, parcă am şapte vieți: atât am trăit, atât am gândit, atât m-am zbuciumat, încât e minune că nu m-am mistuit. Iar acuma, când te simt în brațele mele, îmi vine să cred că tot te visez şi, ştiind că nu visez, parcă mă topesc, mă sting, mă mistuiesc!

El tăcu.— Vorbeşte! îi zise Marta cu stăruință.— Ah! de ce-ai venit aici? grăi Miron cu amărăciune. Ce gând te-a purtat? Care ursită te-a mânat? De ce nu mi-ai lăsat liniştea amărăciunii, pe care o iubeam atât de mult? Nu am dorit niciodată mai mult decât atâta. Într-un an o vorbă bună, o privire blândă, o strângere de mână. De când am auzit însă că în adevăr te măriți, mă cuprind gânduri nebune şi umblu pribeag prin lume; nu-mi mai ştiu de turmă, nu-mi mai ştiu de ciobănie, ci stau pironit lângă acest stejar şi privesc uscându-mă spre curtea voastră.

— Ah! îi zise Marta deznădăjduită. Mă cuprinde groaza când mă gândesc, dar aşa vrea tata.

— Ce vrea tata? strigă Miron. Nu mai vrea nimeni nimic. Acum nu te mai scoate nimeni din brațele mele. Ori eşti a mea, ori — o, Doamne, fă să n-o zic într-un ceas rău — ori te ucid cu mâna mea. Nu-mi mai sunt stăpân.

Marta se alipi mai dinadins de dânsul. El însă deodată o dete la o parte.

— Du-te! îi zise apoi. De ce-ai venit? De ce mă duci în ispită? De ce mă scoți din minți?

— Miroane! grăi dânsa înduioşată, apropiindu-se de dânsul şi cuprinzându-l din nou cu brațele ei rotunde. Nu mă trimite! Lasă-mă să vin

mereu la tine, să stăm împreună, să ne plângem de lume, să ne povestim dragostea. Miroane! strigă apoi din nou şi îl sărută. Nu mă lăsa, căci pier!

Miron sta zguduit de lupta ce se petrecea în sufletul lui. Numai acum ajunsese a-şi da pe deplin seama despre cele ce se petreceau cu dânsul. Încetul cu încetul, faţa lui se umplu de o liniştită asprime.

— Marto! grăi el încet. Noi trebuie să ne despărţim pentru totdeauna. Ceasul acesta e zestrea vieţii noastre. Nu uita că eşti fiica Mihului. Ce ar zice lumea dacă te-ar vedea aici cu mine?

Marta tresări şi privi înspăimântată împrejur, apoi se îndreptă şi rămase tulburată înaintea lui.

— Da! mă duc, zise ea, dar să ştii că mă prăpădesc.— Dumnezeu să-ţi binecuvânteze tot pasul! grăi Miron trist, apoi o cuprinse în braţe, o sărută şi după aceea se despărţiră în tăcere.

Păstorul privi timp îndelungat spre sat. Într-un târziu se mişcă, îşi ridică fluierul, îl puse pe genunchi şi-l frânse, aruncând bucăţile la dreapta şi la stânga, apoi încălecă pe buiestraş şi plecă spre munte.

Cocoşii cântau de zori, vitele mugeau, păsările îşi spălau penele, ziua tot mai mult se revărsa şi tot mai mult se dezvăluia din noapte.

Mihu se zvârcolea în culcuşul său. Nu mai putea să-şi dea seama dacă a dormit ori dacă a stat treaz toată noaptea, ci şedea cuprins de oboseală, asemenea unui om care a trecut printr-un şir de zguduiri şi nu-şi mai este stăpân pe o singură cugetare hotărâtă. Îi era silă să se ridice şi-l cuprindea un fel de leneşă îngrozire când se gândea că peste zi are să primească oameni acasă, să vorbească şi să fie cu băgare de seamă la tot ce zic alţii şi la tot ce trebuie să zică ori să facă el însuşi.

Sculându-se, Mihu era mai ursuz decât totdeauna şi se mişca ticăit şi fără nici o treabă prin casă: simţi dar o adevărată uşurare când Safta deschise uşa şi intră cuprinsă de îngrijare la dânsul.

— Mihule! îi zise ea cu stăruinţă. Eu nu ştiu ce e de capul Martei. Aseară a stat până târziu pe laiţa de sub părul din fundul grădinii! Când s-a întors apoi în casă, era mâhnită şi tăcută, iar după ce s-a aşezat la odihnă, mereu suspina, mereu se zvârcolea în culcuş şi plângea prin vis de se înăbuşea. Eu nu ştiu ce o fi... sfârşi ea ştergându-şi lacrimile.

— Nu ştiu! grăi Mihu îndârjit. Se vede că nu ştii! Ba s-a bucura că iese din casă. Se vede că eu mă bucur; se vede că tu te bucuri! Ştii că nu ne mai rămâne nici câine, nici pisică dacă pleacă ea. Toată casa se duce cu dânsa.

Îi era greu Mihului la inimă, dar nu se arăta şi nu-şi dezvelea slăbiciunea chiar nici înaintea nevestei.

— Aşa-i! urmă Safta. Astăzi dimineaţă am întrebat-o: "Marto, draga mamei, ce-ţi e?" Tăcea şi tăcea. Nu puteam să scot o singură vorbă de la ea. Privea mereu la mine, parcă era speriată, parcă voia să mă roage, parcă voia să-mi ceară iertare. Şi tăcea, încât îmi sfărâma inima. "Nimic, zise ea în sfârşit, dar grozav mi-e de greu. Roagă pe tata să nu facem azi logodna." "Cum? nu vrei să te măriţi după Toderică?" o întrebai eu. "Da, îmi răspunse ea, mă mărit, dar mai târziu. Numai acum, nu." Auzi, Mihule, mi se rupe inima! Trimite vorbă că astăzi nu se poate, că Marta e bolnavă, că eu nu sunt bine, că... în sfârşit, spune ceva.

Mihu asculta oprindu-şi răsuflarea, iar când soţia sa îi vorbi despre amânarea logodnei, privi îndelung şi uimit la dânsa.

— Safto! zise el apoi, ţi-ai ieşit din fire? Cum s-ar putea să mai schimbăm un lucru care e pus la cale? Primesc oamenii lui Cosma, oameni de cinste, cu care nu te poţi juca, le dau vorba mea, satul întreg ştie că atât eu, cât şi Cosma suntem gata de logodnă, şi apoi, ţop, ca din senin, să-mi calc vorba pe care am grăit-o cu multă chibzuială şi să mă fac de râsul lumii!

— Dar Marta nu voieşte! grăi Safta.— Nu voieşte? răspunse Mihu nedumerit. Ştiu şi înţeleg că nu voieşte. Dar voiesc eu, şi aşa trebuie să fie, cum... trebuie să fie.

— Dar, Mihule, e grozav!— Nevastă! îi strigă Mihu aprins. Dă-mi pace! Nu-mi pune foc în creştetul capului, căci să nu am Dumnezeu dacă nu sfărâm tot ce-mi cade în vedere. Aşa trebuie să fie! Lasă-mă!

Safta ieşi, iar Mihu rămase umblând prin casă.

"Am să trag o nuntă, încât să-i meargă vestea în şapte ţări, îşi zise el într-un târziu. Un an întreg să nu se mai curme beţia, şi nepoţii să povestească cum a fost când Mihu şi-a dat fata din casă şi a făcut legătură de cuscrie cu Cosma Florii Cazacului!"

Ieşind în curte şi mergând pe la grajduri, Mihu nu găsea nimic după dorinţa sa, certa pe toţi ce-i ieşeau în cale şi nu-şi mai găsea răbdarea obişnuită.

— Astăzi stăpânul nu e deloc cu chef, zise Marcu, parcă-i vine să caute cearta cu lumânarea.

Peste puţin, Mihu ieşi din curte şi plecă să meargă la casa satului şi de aici la biserică.

Ținându-şi bățul lung în mâna dreaptă, el mergea drept pe mijlocul uliței, cu capul ridicat, cu paşi laţi şi legănându-şi mereu trupul. Pretutindenea pe unde trecea, la dreapta şi la stânga oamenii se grăbeau şi îşi descopereau capetele, femeile stau cuviincioase, iar nevestele tinere, fetele şi copiii grăbeau să-i atingă mâna cu fruntea.

Oricât de mâhnit, el se simțea bine. Dădea mereu din cap la dreapta şi la stânga, întreba pe unul ce mai face, apuca bărbiile unei fete şi o necăjea cu măritişul, le da câte un ban copiilor, iar dacă erau din casă mai bună, le lăuda frumusețea şi, astfel, mergea încet înainte. Simțea că toți privesc în urma lui, toți vorbesc despre dânsul şi toți aşteptau cu neastâmpăr nunta pe care avea să o facă.

Când se gândi la nuntă, inima iar i se strânse. De când ştia că Marta nu ar dori ca logodna să se facă astăzi, mâhnirea îi era cu atât mai adâncă. Se stăpânea însă şi se mângâia cu mult prețuita încuscrire.

"Da! îşi zise el. E mare cinstea pe care i-o fac eu dându-i odorul casei mele".

Plin de aceste simțiri, el sosi la Pârâul Corbului. Aici locul cade. În partea despre care venea Mihu, sus, pe dâmb, este o casă, şi înaintea casei vreo cinci-şase femei şedeau pe nişte pietre la vorbă.

Când se apropie, femeile se ridicară şi rămaseră privind în urma lui. Mihu privi zâmbind la ele, îşi clătină încet capul şi înaintă mai departe.

Pârâul era aproape toată vara sec şi nu se umplea decât pe vremi ploioase. Şi atunci era însă atât de mic, încât carele şi oamenii treceau fără multă greutate prin el. Un om era însă care foarte adeseori trecea pârâul şi căruia nu i se cuvenea să treacă sărind de pe un bolovan pe altul. Chiar însă dacă Mihu ar fi trecut însuşi, Marta era fată mare; aşadar, încă acum doi ani Mihu poruncise slugilor să facă o punte pe la un loc mai strâmt. Puntea, cam de doi stânjeni şi jumătate de lungă, era făcută din două scânduri de fag puse alături pe nişte pari groşi, înțepenite prin mari cuie de fier. Lasă că oamenii treceau mai mult pe lângă punte decât peste ea, dar în vreme de ploaie, când pârâul se umfla, ea slujea întregului sat de trecătoare.

Când Mihu dete să scoboare spre podeț, văzu ivindu-se din dosul gardului de peste pârâu un om înalt şi gros, care venea spre dânsul călcând din greu, încât părcă era să se clatine pământul sub picioarele lui.

Acest om era Cosma Florii Cazacului. Nu se putea un lucru mai neplăcut. Astăzi era bine să nu se întâlnească viitorii cuscri şi chiar

întâlnindu-se să fie destul de departe, pentru ca, dându-şi binețele cuvenite, fiecare să poată merge mai departe, ca şi când nu ar şti nimic despre cele ce aveau să se petreacă spre seară. Aici, la punte, ei trebuiau să treacă unul pe lângă altul, ei trebuiau să-şi dea mâna, trebuiau să stea de vorbă.

Mihu îşi încreți sprâncenele. Sus, înaintea casei, stau femeile şi priveau în urma lui; jos era puntea îngustă, pe care nu puteau să treacă doi oameni alăturirea, şi vorba era care căruia să-şi dea cinstea întâietății.

Ei se apropiau de punte cu paşi nehotărâți, dar se apropiau astfel încât să sosească deodată la cele două capete ale scândurii.

Mihu stete puțin la îndoială, apoi se îndărătnici şi, auzind femeile în dosul său, puse piciorul pe scândură.

Tot atunci Cosma călca puntea, ce se încovoia sub pasul lui. Cam pe la mijlocul punții ei îşi ajunseră piept la piept şi se opriră tulburați şi posomorâți față în față.

— Noroc bun! grăi Cosma necăjit.— Să dea Dumnezeu! îi răspunse Mihu cu amărăciune. Ei îşi strânseră mâna şi steteră câtva timp tulburați şi căutând mereu să meargă fiecare mai departe, iară femeile de dinaintea casei începură a-şi astupa gurile.

— Prost e făcută puntea asta, grăi Cosma.— Îmi pare rău, îi răspunse Mihu supărat, căci eu am făcut-o.— Apoi rău ai făcut-o, îi zise celălalt nerăbdător, încât nici nu pot să treacă doi oameni cinstiți pe ea.

— Pofteşte şi treci! grăi acum Mihu, şi sări la dreapta de pe punte.— A, nu! ferească Dumnezeu! A d-tale e puntea, îi răspunse Cosma, şi sări la stânga, în albia pârâului.

Femeile nu se mai putură stăpâni şi începură să bufnească.— Dacă era făcută de d-ta, trebuia să-mi dai mie pasul întâi la trecere! strigă Cosma şi se depărtă cu obrajii roşiți.

— Se-nțelege! răspunse Mihu stăpânindu-şi mânia. Numaidecât! Cine sunt eu! Auzi! Trebuie să-i las pasul întâi!

Mergea apoi Mihu, mergea fără de a mai privi la dreapta ori la stânga, mergea drept înainte, şi femeile parcă veneu în urma lui şi bufneau, şi râdeau în hohot, şi-şi băteau joc de dânsul. Vedea cum una fuge la alta, cum îşi spun întâmplarea, cum fiecare îi pune câte-o codiță, câte un cornuleț, cum întregul sat nu mai vorbea decât despre ruşinea pe care a pățit-o.

Nu mai putea să meargă la casa satului, nici la biserică; el intră prin vii şi se întoarse pe la Fântâna Corbului acasă.

— Ce e, Mihule? îl întrebă Safta când îl văzu întorcându-se înainte de vreme.

— Nimic, toate sunt bune! răspunse el intrând în casă.

Pe la amiazăzi tot satul ştia că Mihu s-a certat cu Cosma, iară după-amiazăzi oamenii şi femeile stăteau grămezi-grămezi şi nu vorbeau decât despre nemaipomenita întâmplare.

Unul, mai ştiutor de tainele celor două case, îi spunea şoptind prietenului său mai apropiat că Toderică se întâlnise vineri seară cu Anica Podarului la portiță, că Anica l-ar fi necăjit cu însurătoarea şi că el ar fi zis că Marta e subțirică, încât n-ai şti ce să faci cu ea, temându-te ca nu cumva să o frângi între degete şi alte asemenea lucruri de luat peste umăr ar fi grăit Toader. Anica le-a spus toate aceste Floarei lui Ciucur, iar Floarea a dat vorba mai departe, încât Safta a prins de veste de vorbele pe care le grăise Toderică, viitorul ei ginere, şi grozav s-a supărat şi a început să facă gură. Mihu, blând ca totdeauna, numaidecât a plecat la Cosma, voind să-i spună că, dacă e vorba aşa, apoi nu-i mai dă fata. Aşa s-au întâlnit apoi pe punte şi s-au certat din pricina vorbelor pe care le grăise Toader.

— Aşa o fi! ziceau oamenii şi clătinau gânditori din cap. Cu deosebire însă fetele şi nevestele tinere nu erau mulțumite cu această lămurire. Tița lui Colac auzise de la cineva că lucrul stă cu totul altfel. Adică Marta nu ar fi voit să se mărite după Toderică, fiindcă ar fi în dragoste cu Miron şi, auzind Simina despre aceasta, i-ar fi zis Cosmii să meargă la Mihu şi să-i spună că, dacă-i vorba aşa, apoi nu se mai duce Toader la peține. Aşa s-au întâlnit pe punte şi s-au certat.

— Aşa o fi, soro! îşi ziceau femeile şi nu se mai îndoiau despre nimic.

— Nu spuneam eu că nu are să iasă nimic din toată nunta aceasta? zicea una. Şi orbul putea să vadă că lui Toderică nu-i umblă mintea la însurătoare. Mereu pe la şezători, mereu pe la portițe...

— Aşa-i, soro! îi răspundea alta. Apoi Marta? N-ai văzut cum se leagă de Miron? Nu ziceam eu? Dacă-i odată bogată, îşi alege cel puțin un bărbat încât să-i cauți pereche.

Astfel, din vorbă în vorbă, satul ajunse la înțelegere şi, pe când se înseră, toți ştiau cum s-au petrecut lucrurile şi nici unul nu se mai îndoia că Mihu odată cu capul nu-şi va da fata din casă.

Când era însă vorba de Miron, mulți clătinau din cap şi ziceau:— Multă apă va mai trece pe Pârâul Corbului până ce Mihu îşi va da fata după un cioban.

Femeile însă nici despre aceasta nu se mai îndoiau. În vremea aceasta Toader era vesel, Simina era necăjită, Cosma era mâhnit, Marta îi făcea cu ochii plini de lacrimi mărturisiri Saftei, Safta asculta răcită până în adâncul inimii, iară Miron cutriera culmile munților ascunşi în ceața depărtării.

De când a strâns pe Marta în brațe, de când a sărutat-o, de când a dezvelit scumpa taină a vieții sale, sângele îi rămăsese înfierbântat şi sufletul lipsit de astâmpăr. O vedea mereu, şi mereu fugea de dânsa; simțirea pe care o avuse atunci mereu se reivea, şi el căuta mereu să o gonească. Adeseori îl apuca o pornire de turbare, încât se simțea ucigaş şi se vedea sfărâmând pe Toderică, pe Mihu, pe Cosma cu o singură lovitură. Şi iarăşi se alina pe o clipă, dar deodată îl apuca dorul şi-l purta spre vale. "Mă duc, îşi zicea, o iau şi o aduc aici, departe, departe de lume..." Dar cum putea să răpească mângâierea bătrânețelor?

Norii se strecurau în linişte, unul câte unul, pe deasupra lui; luna mereu se ascundea în dosul lor şi iarăşi ieşea deasupra câmpului senin al cerului; stelele, carul cu boi, cloşca cu pui, întregi cetele strălucite pe nesimțite îşi mutau locul şi înaintau pe calea robilor înspre cădere: păstorul zăcea întins pe spate, cu fața spre cer şi cu privirea pierdută în adâncul înălțimilor lumeşti, cu care atât de mult se deprinsese. Acest cer era atât de străveziu, atât de limpede era câmpia pe care Miron se juca în copilărie, era cartea cea mare din care în tinerețe îşi tălmăcea tainele vieții; iară acum, când, obosit de munca zilei, trupul lui era cuprins de amorțire, sufletul său dezlegat ca o pară de foc se ridica şi se depărta de la fața pământului, pe care îşi părea atât de străin.

Grozav se îndârjise nenea Mihu. Şedea şi iarăşi şedea ceasuri întregi, fără ca să poată ieşi la capăt cu gândurile sale.

Peste puțin el uitase întâlnirea neplăcută pe care au avut-o la punte şi nu se mai gândea decât la răutatea oamenilor, care acum aveau despre ce să vorbească. Îi părea că-i vedea adunându-se grămezi, că aude glumele lor proaste şi adeseori îi venea să-şi ia pălăria, să plece la Cosma şi să-i ceară iertare, numai ca satul să rămâie de ruşine cu clevetirile sale. Cosma îi zăcea greu la inimă, dar nu putea să se mânie pe dânsul. În sfârşit, amândoi erau părtaşi la aceeaşi soartă, amândoi deopotrivă dați pe gura satului; Mihu îl privea deci mai mult ca pe un păgubaş şi prieten la nevoie. Duminica după-

amiazăzi, Barbura lui Corbei veni să spună din partea Siminei că de cu seară nu poate veni, fiindcă se bolnăvise una dintre fetițe.

— Toate sunt bune! grăi Mihu când Safta îl încunoştiință despre aceasta.

Sângele i se ridică însă în cap; aceasta era o nemaipomenită necinstire pentru dânsul! Îi părea bine că logodna nu se face, dar seara, când ar fi trebuit să se facă, îl treceau fierbințelile.

"Nu! îşi zicea umblând neastâmpărat prin casă, atât de departe nu ar fi trebuit să meargă; dintr-un lucru atât de mic cum au fost vorbele de la punte nu ar fi trebuit să facă unul atât de mare, cum este acela de a strica o logodnă."

Luni dimineață, văzându-l mai deschis, Safta începu a se învârti pe lângă dânsul. Atât îi vorbise Marta despre Miron, încât capul şi inima îi erau pline de chipul frumosului păstor; sta însă la îndoială şi nu credea că Mihu va voi să audă despre dorințele Martei. De când era încă în leagăn, tata şi muma se mângâiau cu gândul ca o vor mărita după Toderică, şi acum nu putea să se împace cu gândul ca Marta să-şi aleagă alt soț. Când îşi vedea însă fiica prăpădită şi se uita în ochii ei stăruitori, începea să se înduioşeze; iară când Marta scăpa câte-o lacrimă, îndată îi zicea:

— Marto! vino, draga mamei, să mergem la el.— Nu, îi zicea Marta. Nu pot! Du-te singură, căci mie îmi vine să mă ascund în fundul pământului.

Iar când Safta pleca, Marta fugea după dânsa şi o ruga să nu meargă.

— Mihule! grăi Safta în cele din urmă. Am să-ți spun o vorbă. Mihu dete din cap şi intră cu dânsa în casă, apoi se aşează tăcut.— Precum văd, zise acum Safta întristată, din măritişul Martei nu are să se aleagă nimic.

— Nu ştim încă, răspunse Mihu aşezat. Să vedem ce zice Cosma.— Ce zice? îi întâmpină Safta. Pentru ce n-a făcut logodna ieri? Se vede că şi-a schimbat gândul.

— Nu ştii! grăi Mihu. Dacă ar fi astfel, trebuie să aşteptăm, ca să-şi trimită oamenii, pentru ca să-mi întoarcă vorba, după cum se cuvine. Iar dacă nu, urmă el stăpânindu-se, apoi o să vedem care-i mai tare.

— Să vedem că Toderică nu o mai vrea pe Marta, grăi Safta cam tulburată.

— Nu o mai vrea? zise Mihu aprinzându-se. Cum? Ori nu-i pare destulă fată?

— Nu te aprinde, dragă Mihule, răspunse nevasta, dar vezi, pesemne s-o fi vorbind prin sat, şi Toderică a auzit...

— Ce se vorbeşte prin sat? întrebă Mihu albindu-se ca varul.— Mihule dragă, îi zise Safta îngrijată, linişteşte-te! Nu te-am văzut niciodată atât de nerăbdător. Vezi, tu ştii cum sunt tinerețile. S-ar putea ca Martei să-i fi căzut vreun flăcău la inimă, şi Toderică să fi auzit şi aşa să nu o mai voiască.

— Cum aşa? întrebă Mihu cu ochii mari. Safta suspină din greu, apoi începu să lăcrimeze.— Mihule! zise ea, niciodată nu ne-am gândit la una ca asta. Se prăpădeşte, piere, se usucă! De ieri dimineață nu mai vorbeşte decât de dânsul; plânge şi suspină, încât îmi sfâşie inima.

— Sărmana fată! zise Mihu înduioşat. Pentru ce nu mi-ați spus mai demult?

— Nu ştiam! urmă Safta. A trecut un an de când îmi tot vorbeşte despre dânsul, mereu mi-l laudă, mereu îmi spune cât e de voinic, de frumos şi de dulce la vorbă; totdeauna îmi vorbea, însă aşa, că nu mă gândeam la nimic. Acum, deodată, nu o mai cunosc... şi nu ştiu ce-i de făcut... Uite, Mihule, să nu te mânii; e cioban de la munte şi nu ştiu...

— Un cioban? şopti Mihu răcit în tot trupul.— Da, un cioban, răspunse Safta.— Şi Marta îl iubeşte?— Da, încât se prăpădeşte, zise mama plângând. Mihu căzu pe un scaun de lângă masă, îşi rezemă capul în pumni şi stete câteva clipe tremurând de zguduire.

— Mi-ați mâncat viața! strigă el după aceea, ridicându-se. Ce să mă fac? Mai bine îi sucesc gâtul decât să mă fac de râsul şi de batjocura lumii! Unde am ajuns!?

— Mihule! o să-l uite cu vremea, grăi Safta călcându-şi pe inimă.— Da, strigă Mihu cu amărăciune. O să-l uite de dragul altuia. Lumea însă nu o să-l uite!

El îşi acoperi fața cu amândouă mâinile, stete puțin în luptă cu sine, apoi se îndreptă şi grăi liniştit, dar aspru:

— Adă-mi fata!— Mihule! strigă Safta înspăimântată şi cu ochii ațintiți asupra feței lui aspre.

— Adă-mi-o! ori mă duc s-o aduc eu însumi, ca toți argații să vadă cum o aduc, îi zise Mihu.

Safta ieşi, iară Mihu rămase nemişcat la locul în care se afla. Peste puțin, Marta, însoțită de mamă-sa, intră cu capul ridicat şi cu fața albă, dar liniştită.

— Marto! zise Mihu înăbuşit. Dar ce să-ți zic? Tu mergi de capul tău?

— Nu merg, tată! îi răspunse ea.— Nu mergi? dar umbli şi vrei să te măriți precum te poartă gândul, grăi Mihu.

— Nu vreau! răspunse Marta hotărâtă.— Atunci ce vrei cu acel ticălos? strigă Mihu purtat de patimă. Marta se zgudui în tot trupul, obrajii i se roşiră, ochii i se umplură de văpaie, buzele începură să-i tremure; ea făcu un pas înainte, apoi zise cu răceală:

— Taică! nu zice că e ticălos, căci îți batjocoreşti fata! Acele cuvinte erau grăite cu atâta simțire, încât Mihu deodată nu mai ştiu ce să-i facă, ce să-i zică.

Marta se apropie şi se alipi de dânsul, îşi aşează brațul pe umărul lui, apoi grăi:

— Lasă, taică, nu te supăra! Nu fi mâhnit! Nu am să-l uit în viața mea, dar niciodată n-am să vă vorbesc despre dânsul. El s-a dus, pentru ca să nu se mai întoarcă. Poate însă că, dacă l-ai cunoaşte, i-ai zice să rămâie, atât e de nu ştiu cum, încât nu se poate să-l vezi şi să nu-i duci dorul. Nu cer să-l mai văd, dar doresc, taică, să-l vezi şi tu, apoi mărită-mă după cine vei voi.

— Draga mea copilă! răspunse Mihu mişcat. E mai bine să nu-l vezi nici tu şi nici eu să-l văd. Mi s-ar sfărâma inima.

— Dacă socoteşti, tată, apoi fie şi aşa! grăi Marta; după aceea ieşi încet din casă, iară Safta ieşi din urma ei.

Mihu se lăsă pe un scaun de lângă masă, îşi rezemă capul pe cot şi rămase vreme îndelungată pierdut în gânduri mistuitoare. Viața îi era ruptă în două, după toate câte a suferit în cele din urmă zile; acum se temea că nici în viitor nu-i mai rămâne nici o mângâiere. Nu se îndoia că Marta peste câtva timp se va alina şi va pierde gândul de dragoste pentru păstor; dar suferințele ei erau mai grele pentru dânsul. Ar fi purtat şi aceste suferințe, şi nu-l mâhnea decât un singur gând: ce va zice lumea? Toată viața a trăit astfel, ca lumea să poată vorbi numai bine despre dânsul; aşa învățase de la părinți, aşa se obicinuise, aşa îşi găsea cea mai mare din mulțumirile vieții, şi acum, deodată, vedea risipindu-se partea cea mai scumpă din prețul bogățiilor şi al bunelor sale fapte.

Într-un târziu, el se ridică, îşi netezi fruntea, apoi grăi încet şi fricos:

— Dar ce-mi pasă de gura satului! După ce rosti aceste vorbe fața lui se schimbă; nu mai era Mihu, omul bun şi blând, ci omul bogat, căruia nu-i mai pasă de nimeni.

Afară începură să latre câinii. Mihu ieşi. Erau Mitrea şi Simion. Stăpânul casei îi primi după cum se cuvenea, îi duse în casă, apoi, după ce-i pofti să şadă, îi întrebă ce gând bun i-a adus la casa lui.

— Pentru ca să nu facem multe cotituri la dreapta şi la stânga, răspunse Mitrea, am venit pentru vorbele slabe pe care le-aţi avut cu Cosma.

— Nu are pricină, grăi Mihu rece.— Adică da! urmă Mitrea. Cearta a fost din pricina copiilor, şi vina, pe drept vorbind, nu este nici a unuia, nici a altuia. Şi fiindcă se vorbeşte prin sat că nu ai fi voitor să-ţi dai fata din casă...

— Aşa-i! zise Mihu, ne vine greu să ne despărţim de dânsa.— Tocmai fiindcă-ţi vine greu, urmă Mirtea, şi, pe drept vorbind, ştim că ai putea să faci cum vrei în casa d-voastre! dar, fiindcă se vorbeşte prin sat că nici fata nu ar cam vrea şi nu ai fi tocmai voitor să nu-i faci pe dorinţă, deoarece e singura pe care o ai...

— Aşa-i! zise Mihu mulţumit. Ţinem să o vedem fericită.— Şi fiindcă se vorbeşte prin sat, urmă Mitrea, că ai fi hotărât să-ţi iei ginere în casă, adică să zideşti de alături o casă pentru Marta, şi ai fi zis că nu râvneşti la bogăţia nimănui, căci ai de unde să dai...

— Aşa-i! zise Mihu, începând a se mândri. Mult, puţin, ne-a dat Dumnezeu, numai noroc să fie...

— L-a dat Dumnezeu! grăi Simion.— Şi fiind astfel, încheie Mitrea, Cosma s-a gândit că nu ţi-ar fi cu supărare dacă ţi-ar înapoia vorba, te-ar ruga să fii bun iertător şi să rămâneţi cu cinste ca mai înainte.

Mihu stătea tulburat înaintea oaspeţilor săi.

— Aşa-i, zise el, îmi pare bine de vorbele pe care mi le trimite Cosma, dar nu înţeleg cuvintele despre măritişul fetei mele.

— Vere Mihule! grăi Simion aşezat şi cam aspru. Să-mi ierţi vorba, dar ne eşti cu supărare când vrei să ne ascunzi un lucru de care se reazemă cinstea casei de la care venim. Slavă Domnului! satul nu e pustiu, şi este pe ici, pe colo câte un om care ştie ce se petrece prin casele vecinilor. Oamenii îţi laudă dărnicia şi spun cât de mult l-ai luat în drag pe Miron, oierul; iară d-ta voieşti acum să arunci vina pentru stricarea logodnei asupra lui Cosma.

— Ferească Dumnezeu! grăi Mihu, sunt gata să o spun întregului sat că vina e din casa noastră. Dar prin sat se vorbeşte mai mult decât este adevărat, şi despre măritişul fetei mele cu Miron până acum nu s-a luat nici o hotărâre; aceasta vă rog să le-o spuneţi tuturora.

— Dar a fost vorba, zise Mitrea.— Da, să vă spun drept, răspunse Mihu, aşa, în treacăt, a fost; şi dacă nu s-a potrivit flăcăul, apoi cum va fi voia lui Dumnezeu!

— Te înțelegem acum! grăi Simion zâmbind. Dar noroc să ai de ginere. Ce-i drept, flăcăul nu e bogat, dar e flăcău, încât să-i fie satului cinste de dânsul.

— Nu-l cunosc, zise Mitrea, dar aşa se zice prin sat.— Eu îl cunosc, grăi iarăşi Simion, şi ți-o spun din inimă. Mihu sta buiguit între amândoi, privea cu îndoială când la unul, când la cellalt şi nu ştia ce să le mai zică. El le dete mâna, îi petrecu până la poartă, dar nu-şi mai dădea seama despre cele ce face ori zice.

Ar fi dorit să vie cineva să-l întrebe pentru ce au venit Mitrea şi Simion; dar nimeni nu se arăta. Se întoarse dar în casă şi începu să umble nedumerit în sus şi-n jos. Se simțea cu totul alt om.

"Miron! îşi zise el înseninat. Numele e bun. Se vorbeşte prin sat că aş fi hotărât să-l iau de ginere în casă, că aş fi hotărât să-i zidesc de alături o casă. Câte nu mai scornesc oamenii?... Dar adică pentru ce să nu fie cu putință... Hm! Cum zice Marta: poate că dacă l-aş cunoaşte, aş judeca şi eu altfel. Se-nțelege c-am fost cam pripit."

Şi acum Mihu începea să dea cu socoteală că trebuie să fie ceva de flăcăul acela, dacă Marta îl iubea. Vedea în gândul său cum meşterii lucrează la casă, cum el însuşi împarte porunci, vedea pe Marta cu copilul în brațe şi auzea cum oamenii îşi zic: "Se vede că o durează pentru Marta". Îi părea că aude cum nepoții îşi povestesc: "Aşa şi aşa era pe vremea când Mihu îşi luase ginere şi-i zidise o casă".

Era un farmec nespus în toate aceste. Mihu plecă spre uşă, dar când era să deschidă, se opri şi zise: "Nu! Nu încă! să nu mă pripesc! Să văd mai nainte, să mai întreb, să mă încredințez mai bine, să-l văd apoi cu ochii mei".

Iarăşi începu să umble prin casă şi să-şi cumpănească gândurile. Deodată fața lui se întunecă. Vedea pe Cosma înaintea sa, şi sufletul i se umplea de amărăciune când se gândea că Cosma ar putea să-i zică: "Tot omul cu oamenii de seama lui!"

"Nu! îşi zise Mihu, eu tot nu-mi dau fata după un cioban; mai bine să rămâie fată mare!"

Casa lui Mihu era tristă şi mâhnită, tinerețea şi darul veseliei pieriseră din ea.

Safta, harnică gospodină, şedea retrasă şi tăcută ceasuri întregi, fără de nici o treabă şi departe de plăcutele griji ale casei. Dumnezeu îi dăduse destul; avea din ce să trăiască şi nu se temea că-i vor rămânea copiii necăpătuiți.

Mihu, stăpânul mândru de bogățiile sale, dimpotrivă, din zori de zi până seara târziu muncea alături cu slugile. Feciorii îi erau încă tineri; le mai rămânea destulă vreme să muncească.

Marta, în sfârşit, era blândă, harnică şi totdeauna în voie bună, gata de a le zâmbi celor ce-i privesc în față; dar ea nu mai era copila zburdalnică ce răsfăța lumea prin neastâmpărul veseliei. De pe o zi pe alta sângele îi pierea din obraji şi vinele tot mai mult îi străbăteau prin pielița albă a mâinilor.

Despre întâmplările petrecute nimeni nu mai cuteza să vorbească, şi această tăcere, purtarea liniştită şi prefăcuta uitare îl umplea pe Mihu de îngrijare. Parcă se temea de ceva şi, oriunde privea, el nu vedea decât o mustrare ascunsă. Sub acoperământul casei sale era mereu nedumerit, iar când ieşea între oameni nu-şi mai găsea cumpătul şi buna chibzuială de mai înainte, fiindcă se ştia judecat în taină şi nu ştia judecata lumii. Ar fi dorit să vadă pe cineva plângând, dar nimeni nu plângea. Ar fi dorit să-l mustre cineva, dar nimeni nu cuteza. Ar fi dorit să se mai întâmple ceva, dar întâmplările se înşirau după obiceiul vremilor. Nu putea să-şi dea seama ce doreşte; simțea însă că lucrurile îl supără şi că nu mai pot rămânea cum sunt. Toată casa i se schimbase, fără ca să poată înțelege destul de lămurit pentru ce. Inima i se umplea de amărăciune când vedea că nimeni în lume nu-şi mai deschide sufletul înaintea lui şi că a ajuns a fi străin chiar între pereții casei sale.

Adeseori sta şi privea aşa în lume, da din umeri şi iarăşi urma lucrul. Era o supărare în casă, dar avea să treacă şi asta.

Zilele treceau însă, şi nimic nu se schimba. De pe o zi pe alta îşi pierdea răbdarea, se mânia fără ca să ştie pe cine şi-i venea poftă de ceartă. Pierduse ceva ce nu mai putea găsi; era obişnuit cu o mulțime de lucruri, care nu i se mai puneau în cale; îi lipseau rostul obişnuit şi tihna de toate zilele.

Cosma îi sta Mihului greu pe inimă. El era vinovat de toate; pentru el se urmează lucrurile cum s-au urmat. Dar socoteala era încheiată şi Cosma parcă nici nu mai trăia pe fața pământului.

Într-o duminică, întorcându-se de la biserică, Mihu găsi pe Safta şezând singură la fereastra din casa cea mare. Atât era de adâncită, încât tresări când îl simți intrând în casă.

Mihu nu se mai putu stăpâni.— La ce te gândeşti, nevastă? grăi el.

— La ce să mă gândesc? îi răspunse ea. Ştii cum sunt gândurile: vin cu sila şi se duc fără de veste.

— Aşa-i! zise Mihu uşurat. Dar, când ochii lor se întâlniră din nou, el văzu furişându-se o lacrimă din ochiul soției sale.

— Safto! zise el cam aspru. Prea te dai după fată.— Dar n-o vezi cum e? îi răspunse nevasta cu amărăciune.— Ce zice? întrebă Mihu liniştit.— Nimic! grăi Safta. Nu vrea să se dea în vorbă despre dânsul. Mihu rămase câtva timp cuprins de o vie îngrijare.— Safto! grăi el hotărât. Să o măritäm după el.— Fă cum vrei, răspunse ea.— Să fac cum vreau? zise Mihu. Ori nu văd că v-ați pierdut odihna şi v-ați schimbat firea? O să mă duceți până la anul tot aşa. Vreau cum vreți voi!

— Mihule! grăi acum Safta. Nu zice că noi voim! Tu eşti stăpân în casă; tu fă cum vei chibzui.

— Aşa-i! zise Mihu tulburat. Aşa-i! zise iarăşi, ridicându-şi mereu părul de pe frunte. Aşa-i! eu am să hotărăsc.

Ar fi dorit ca Safta să mai zică ceva; Safta însă, văzând că el nu mai zice nimic, tăcu şi ea. Astfel au stat, fiecare cu gândurile sale, până ce a intrat Marta, ca să întrebe dacă nu vor să şadă la masă.

Mihu acum simțea pe umerii săi întreaga sarcină a lucrurilor viitoare, dar nu se putea hotărî. Dacă ar fi fost cineva să-l împingă într-o parte ori în alta, fie un copil, fie chiar unul dintre slugile sale, el s-ar fi bucurat; acum însă chiar nici Safta nu-i mai zicea: "Eu nu zic să faci, bărbate; cred însă că ar fi bine."

Era în sufletul lui o luptă care de la sine nu se mai putea curma, şi în câteva zile această luptă îl secă de puteri. Miercuri luă un fel de hotărâre, îşi puse în gând să cunoască, înainte de toate, pe Miron, iar joi de cu zori plecă la munte, zicând că merge să vadă turma dusă la jir.

Seara, când se întoarse, buiestraşul era plin de spumă. Mihu descălecă încet, iar când Safta îl întrebă despre trebile zilei, el răspunse scurt şi cuprinzător: "Toate sunt bune!"

A găsit stâna lui Miron, dar pe Miron nu l-a mai găsit. Plecase cu vreo trei săptămâni mai înainte. Îşi vânduse partea din turmă, îşi luase viței şi juncanii şi plecase, nimeni nu ştia unde şi nimeni nu ştia pentru ce. Se dusese în lume.

Mihu tăcea, deşi era cuprins de o vie părere de rău. Marta, fata lui cea înțeleaptă, tot mai strâns i se lipea de suflet, se simțea parcă anume făcut de Dumnezeu numai de dragul ei, şi chiar feciorii îi păreau străini.

Dară Marta era mulțumită şi nu mai cerea nimic, iară el însuşi nu mai avea nici o dorință pentru dânsa.

Era tristă casa lui Mihu, tristă şi mâhnită...

Vremea dă şi vremea duce: vremea e stăpâna lumii. Trecuseră doi ani de zile de când casa lui Mihu fusese zguduită. Farmecul întâmplărilor stinsese dureri şi dorințe, dar nu a putut pune inimile la locul lor de mai nainte.

Despre Miron nu se mai vorbea prin sat decât din când în când, pe la şezători sau în serile de iarnă, când fetele şi flăcăii se adunau la clacă. Şi atunci însă vorbele se înşirau ca într-o poveste rămasă din bătrâni. Toată lumea ştia că Miron s-a dus în lume; nimeni însă nu ştia unde s-a dus şi ce s-a făcut. Unii credeau c-a intrat în oaste, alții că a trecut munții şi iarăşi alții credeau că a trecut în Țara Turcească şi că nu se va întoarce decât cu chimirul plin de galbeni. Singură Marta ar fi ştiind unde e Miron, dar nimeni nu cuteza să o supere cu întrebări, fiindcă ştia de mai nainte că-i va tăia vorba. În casa lui Mihu, Miron era uitat; Safta de mult nu se mai gândea la el, iar Mihu numai atunci îşi aducea în treacăt aminte, când prietenii buni îl apucau cam pe departe despre măritişul fetei, lăudându-i pe câte un flăcău ce ar fi bun de ginere în casă. Mihu îşi aducea aminte privirea cu care îl întâmpina fiică-sa când era vorba de asemenea lucruri, se făcea că nu înțelege şi se întorcea mâhnit acasă.

Nu mai erau vremile de demult. Mihu zidise casa de alături, pe care şi-o gândise odinioară atât de frumoasă. Vasile se însurase şi avea un copil. Tata şi feciorul erau vecini şi oameni de aceeaşi casă, cum le venea mai bine. Safta avea noră în casă şi nu avea, când i-ar fi fost cu supărare. Nepotul era când la mama, când la bunica şi când iarăşi la mătuşa, era purtat de pe braț pe braț şi le da tuturora de lucru şi pe toți îi întinerea.

Şi Toader se-nsurase.— N-am zis-o? strigau nevestele, pe când era logodit cu Anica Podarului. Şi orbul putea să vadă cât de colo!

Se vorbea că Mihu era să fie nun, deoarece ținea foarte mult la cinstea cumetriei şi e mare om de casă acela care ne cunună copiii şi ne botează nepoții. Dară Cosma nu ştia dacă Mihu ar fi bun voitor de a primi, iar Mihu era jignit şi nu-i venea să se arate doritor de cinstea cumetriei.

Mihu, cu toată casa, a fost poftit la un scaun de odihnă, un pahar de băutură şi mai multă voie bună, şi, poftit fiind, nu putea să lipsească. La nuntă apoi, încetul cu încetul, sufletele se deschiseră; înspre seară, Safta se sărută cu Simina, iară la miezul nopții Mihu strânse mâna cu Cosma.

— Să trăieşti, cumetre! îi zise el din toată inima! Dacă nu-mi eşti, țin să-mi fii, cu voia Domnului, țin să-mi dai cinstea aceasta!

— În partea mea e cinstea! răspunse Cosma, îndreptându-se cu mândrie, înalt şi gros.

S-a schimbat casa lui Mihu, s-a schimbat satul, lumea întreagă s-a schimbat; numai Marta rămăsese tot cum a fost, blândă, harnică şi totdeauna în voie bună. Dar atât de demult era că Marta fusese tot astfel, încât nimeni nu-şi mai aducea aminte de vremile acelea în care era altfel; lumea se deprinsese cu firea ei, şi parcă ea totdeauna a fost fată înțeleaptă. Acasă, la biserică, la joc, la clacă, la nuntă, pretutindenea față cu oamenii ea se arăta scurtă la vorbă, în voie bună şi plină de bunăcuviință: aşa o ştia Safta, aşa Mihu, aşa o ştia lumea întreagă.

Numai câteodată ea îşi pierdea răbdarea obişnuită. Cu deosebire de când se făcuse bunic, Mihu începu a fi stăruitor. Îşi vorbea mereu despre perii încărunțiți înainte de vreme; se tânguia că n-a avut noroc, spunea mereu că o singură dorință ar mai avea în viață; ba într-un rând îi vorbi Martei depre vredniciile lui Lepădat, feciorul lui Petrea Dogarul, şi în alt rând despre Dinu, feciorul lui Popa Nichita, preotul din Bălăşeni.

Când se apropia toamna, Marta pe zi ce mergea se făcea tot mai nedumerită şi mai gânditoare, adeseori era tristă, dorea singurătate, în sfârşit îşi pierduse liniştea. Adeseori, când serile erau frumoase, îi plăcea să stea vreme îndelungată pe laița din fundul grădinii, cu capul rezemat de tulpina părului şi pierdută în gânduri nehotărâte.

— Marto! îi grăi Floarea, soția lui Vasile, văzând-o pierdută astfel în gânduri. Ia mai lasă gândurile! Nu te întrista. O dată-i lume, o dată-i tinerețe!

— Eu să mă întristez? întrebă Marta uimită. Dar pentru ce?— Pentru ce? grăi nevasta. Te văd că stai mereu pe gânduri.— Eşti nu ştiu cum, grăi Marta cu vioşie. Uite, urmă apoi mai încet, tu poate că nici nu-i înțelege: stau ici şi privesc în lume, îmi închid ochii şi privesc mereu şi nu gândesc nimic. E, nu ştiu cum, minunat locul!

Floarea dete din umeri.— Şi te gândeşti la el, zise ea apoi cam necăjită.— La el? întrebă Marta, privind-o cu ochii mari. La cine? Deodată ea se cutremură şi se îndreptă spre Floarea.— Înțeleg! zise zâmbind. Da! mă gândesc câteodată, dar foarte arareori... E mult de atunci; parcă nici nu-i adevărat.

— Ei bine! atunci pentru ce nu vrei să te măriți? grăi nevasta.— Nu cumva crezi că pentru el? o întrebă Marta speriată.

— Dar ce altă să cred?— Să vorbim despre alte lucruri, îi zise Marta. Ştiu că n-ai să mă înțelegi! Atât mă simt de bine aşa cum sunt, încât nu mă pot hotărî să mă mărit.

Floarea iarăşi dete din umeri, dar, privind în fața Martei, nu mai îndrăzni să-i vorbească despre măritiş. Ele mai steteră câtva timp de vorbă, apoi se întoarseră în curte.

Înainte de a dormi, Marta se gândi timp îndelungat la Miron. Ar fi dorit să ştie ce s-a făcut, unde este şi cum îşi petrece zilele. Dar această dorință, odinioară atât de vie, încât îi punea sângele în fierbere, acum era ca o blândă suflare de vânt, de care frunza plopului abia se clatină. Şi-l închipuia, dar nu putea să-l mai vadă înaintea ochilor închişi. Era şters din sufletul ei, şi în urma lui nu rămăsese decât o plăcută aducere-aminte a şirului de întâmplări şi zguduiri sufleteşti prin care trecuse. Dar această aducere-aminte era atât de plăcută, încât Marta îşi strânse ochii şi suspină când gândi că şi aceste urme vor mai pieri din sufletul ei. Ar fi voit să plângă, şi nu putea. Grozav îi părea viața de deşartă: nici o dorință şi nici o durere nu mai vedea într-însa.

Era duminică. Marta se duse la biserică şi după prânz petrecu până în amurgul serii la joc.

Seara, întorcându-se de la joc, se opri cu tovarăşele ei la Fântâna Corbului, se aşeză pe doaga fântânii şi stete câtva timp gânditoare.

— Țineți voi minte când ne cânta Miron din fluier? zise ea, şi întâia oară după doi ani de zile începu să vorbească despre dânsul.

Pe când sosi acasă, luminile se aprindeau. Erau oaspeți la casă. Încă de joi, Pintea Dubăul trecuse cu vite la târg şi stătuse câteva ceasuri la prietenul său, Mihu, având cu sine, ca din întâmplare, şi pe tovarăşul său, Manea Vătafului. Acum ei se întorceau de la târg şi, după cum îi poftise Mihu, trăseseră la gazdă, pentru ca mâine-zi să plece mai departe, fiindcă era cale de o zi până la Valea-Sărată, tocmai dincolo de munte.

Marta ştia de ce e vorba. Încă vineri seara, Safta îi spusese că Manea e un om foarte cumsecade, aşezat şi cam ştiutor de carte. El avusese nevastă şi doi copii, dar i-au murit, sărmanul de el.

La cină era masă mare. Pintea, ca om sfătos, ținea firul vorbei când cu Mihu, când cu Safta, când cu Vasile; vorbea însă mai ales despre "la noi" şi "la d-voastre" şi zicea mereu că, dacă n-ar fi om cu casă, şi-ar căuta aici o nevastă şi nu s-ar mai întoarce.

Manea, un om cam de treizeci de ani, scurt şi spătos, cu mustața groasă şi cu ochii mari, şedea rezemat pe spatele scaunului, da din umeri, zâmbea din când în când, dar nu sporea vorbele.

Toată seara Safta şi Floarea erau vesele, Vasile sta retras, iară Mihu se mişca nerăbdător pe scaun. Marta era blândă, deşteaptă şi mai în voie bună decât de obicei.

După masă Mihu căută să fie singur cu Marta, iară ea nu-l ocoli. Privirile lor se întâlniră, dar Mihu nu ştia cum ar vrea şi cum nu.— Ce zici, Marto? grăi el în sfârşit.— Ce să zic?... răspunse ea. N-aş vrea, taică. Dar odată tot trebuie să fie şi e mai bine aşa.

— Aşa-i, fata mea, zise Mihu, mai stete puțin cuprins de nedumerire, apoi ieşi.

Marta rămase câtva timp nemişcată. Ochii i se umplură de lacrimi. Ea ridică amândouă mâinile, îşi acoperi fața şi îşi şterse lacrimile din ochi.

— Doamne, cum trece vremea! zise ea şi ieşi în urma tătâne-său.

Era bâlciul de toamnă de la Sărata, unul din acele bâlciuri vestite, la care oamenii se adună până de peste nouă țări şi nouă mări.

Când ziua de Sfântul Dimitrie se apropie, pe coastele munților, prin înfundăturile văilor, de-a lungul Podgoriei, pretutindenea pe unde omul şi-a întemeiat adăposturi, până la cele mai depărtate odăi de pe şes, lumea se pune în mişcare.

Sărata se începe de jos, de pe țărmurii râului, unde se despart văile şi se crucişează drumurile de țară, şi se întinde sus pe coaste până la plaiul întins, unde încă de joi se înşiră corturile neguțătorilor şi cârciumile însemnate cu steaguri în mai multe fețe. Vineri, drumurile de dimprejur încetul cu încetul se umplu, şi până seara zgomotul lumii adunate umple văile din fața coastei.

Dar bâlciul e mai ales o sărbătoare de întâlnire şi de veselă petrecere. Lumea cea multă, oamenii ce vin ca să vadă şi să se arate, fetele şi nevestele tinere, gătite ca de nuntă, flăcăii sprinteni şi gata de a se prinde la horă, căluşerii mlădioşi şi iuți la pas, întreaga lume veselă nu se adună decât duminică.

Duminică lumea curgea mereu: unii urcau din sat, iar alții veneau despre munte.

În apropierea intrării despre munte, încă de sâmbătă seara se aşezase un car cu patru boi, încărcat pe jumătate cu fân. Duminică dimineața fânul era

descărcat şi aruncat la proțapul carului, iar cei patru boi, dimpreună cu cinci juncani, rumegau împrejurul porşorului de fân.

În carul deşertat erau un fier de plug, câteva coase, o piatră de râşniță şi, legate la un loc, mai multe lucruri de fierărie.

Miron şedea pe latura carului şi privea când spre munte, când spre bâlci.

Marta era logodită cu Manea Vătafului, aşa-i spusese cineva cu câteva zile în urmă, şi astăzi era să vie la bâlci, ca să cumpere darurile de nuntă şi să se arate lumii.

Dorea să o mai vadă o dată. Vremea trecea însă, soarele se ridica mereu pe cer, dară trăsura Mihului Saftei nu se ivea despre munte.

Miron de mult începuse a fi nerăbdător, dar fața îi rămânea plină de o liniştită oboseală şi privirea i se muta încet de la un lucru la altul.

Câteodată el se ridica cumpătat şi stătea timp îndelungat în car. Cioarecii strâmți de aba, cămaşa lungă până aproape de genunchi, cusută pe margine cu fire de mătase galbenă şi încheiată la brâu cu chimirul îngust, din care ieşeau plăselele groase ale unui cuțit, pieptarul albastru, cu cinci bumbi lătărești, mânecile largi tivite tot cu mătase galbenă, pălăria lată, ce-i sta dată îndărăt, încât acoperea tot părul tuns şi lăsa dezvelită întreaga frunte rotundă şi netedă, toată înfățişarea i se potrivea cu cumpătul mişcărilor şi cu înțelepciunea ochiului. Din când în când, el îşi apuca musteața groasă, dar scurtă, cu buza de din jos şi o netezea, apoi iarăşi rămânea cu buzele strânse şi cu fața nemişcată.

Marta era să se mărite. Era un lucru firesc să se mărite. Aşa se petrec lucrurile în lume, iar nu altfel. Dar voia s-o mai vadă o dată, şi atât!

În zadar aştepta însă, căci Mihu, care stătuse de gazdă la Pintea Dubăul, intrase despre sat şi, pe când Miron privea nedumerit spre deal, trăsura lui Mihu şi aceea a Dubăului traseră la umbra unui carpăn din apropierea pădurii de la dreapta. Mihu şi Pintea săriră voiniceşte pe iarba uscată, iar nevestele se deteră jos şi începură a-şi scutura hainele şi a le potrivi pe trup.

Urmară apoi vorbele... că lumea e multă... că locul e frumos, că timpul e potrivit, în sfârşit, după cum e obiceiul omului când soseşte undeva.

— Acum voi plecați în căile voastre, că noi mergem să vedem cine, cum şi în ce fel, zise Mihu în sfârşit, poftind pe Pintea să meargă cu dânsul. Se putea ca, din întâmplare, să dea peste Manea. Era vorba ca deseară să vie cu toții la casa lui, apoi mai aveau să cumpere mai una, mai alta; nu-l puteau deci lăsa să-i caute de-a oarba prin târg.

Plecând, Mihu şi Pintea o luară cu paşi măsurați spre partea unde lumea se înghesuia. Intrați apoi în bâlci, nu înaintau decât pas cu pas. Aci era un prieten, colo o rubedenie şi iarăşi în altă parte un cunoscut de mare cinste. Mereu stăteau de vorbă. Pintea spunea, aşa cam pe departe, cum adică s-a întâmplat ca Mihu să fie la bâlci, iară Mihu, deşi nu era tocmai în voia lui cea bună, simțea că umblă prin mijlocul lumii şi zâmbea mulțumit.

Peste puțin se opreau la nişte saci cu bucate, la o pereche de boi frumoşi, la un cal trupeş, la un vraf de lemnărie; pentru ca vorba să fie scurtă, umblau ca prin târg.

Dar Pintea ducea pe Mihu spre partea de la deal, unde ştia că va găsi pe Manea.

Când erau să treacă pe lângă carul în care stătea Miron, Mihu se opri şi începu să se învârtească împrejurul juncanilor.

— Bună prăsilă, zise el, apoi se întoarse spre Miron şi rămase câtva timp cu privirea ațintită la el.

— Cum ții juncanii? întrebă el.— Nu-i vând, răspunse Miron rece.— Ce-ai dat pe ei? întrebă iarăşi Mihu.— Nu i-am cumpărat, răspunse iarăşi Miron. Mihu mai privi o dată sus la Miron, apoi se întoarse jignit, ca să plece mai departe.

Fața lui Miron se deschise. El puse mâna pe leucă, îşi dete vânt şi, rezemându-se pe braț, se aruncă din car înaintea lui Mihu.

— Sunt de prăsila mea, zise el zâmbind cu bunăcuviință, şi-i vând, dacă sunteți doritori de a-i cumpăra.

Mihu era mulțumit.— Nu tocmai, zise el, însă îmi plac juncanii şi doream să le ştiu prețul. Îi aduci de departe?

— De la Vadu-Rău, răspunse Miron.— Cum? tocmai de la câmpie? întrebă Pintea uimit. Dară soiul pare a fi de munte.

— Aşa-i! grăi Miron. Sunt prăsiți la munte, dar în urmă i-am adus la câmpie.

— Aşa mai înțeleg şi eu! să ai noroc, nepoate! grăi Mihu şi plecă mai departe, iară Miron se aruncă din nou în car, apoi privi câtva timp în urma celor doi oameni atât de cumsecade.

De la depărtare cam de-o sută de paşi bătrânul se uită încă o dată îndărăt.

Miron tresări. Era ceva în privirea aceea... Ce era... El cunoştea portul, portul satului în care petrecuse cele mai frumoase zile ale vieții sale; cunoştea omul, îl văzuse adeseori la biserică.

"Mihu! zise el mişcat. Cum a îmbătrânit!" Aşadar, Marta era în bâlci, aici, aproape, poate cu totul aproape.

Cuprins de un viu neastâmpăr, el sta nehotărât în car: nu ştia ce să facă; îi era oarecum frică şi-i venea să plece numaidecât acasă. Deodată tresări, îşi lăsă mâinile încet în jos, îşi dete puțin trupul la stânga şi rămase nemişcat şi cu ochii ațintiți în depărtare.

De la dreapta, la depărtare ca de patru sute de paşi, Marta trecea spre bâlci. Aşa era, cum a fost, înaltă, cu pasul uşor, cu capul dat puțin înainte... şi chipul tot acela, şi părul tot aşa şi-l poartă. Dar pe sân parcă nu mai e salba cea bogată, catrința nu mai e bătută în fir şi altița cusută în roşu şi albastru e rară, numai presărată.

Miron priveşte ca la un lucru frumos şi plăcut. Pare însă că s-ar fi aşteptat la mai mult; parcă s-ar simți dezamăgit.

Când Marta se amestecă în mulțime, el sare din car şi, cuprins de-o veselă şi feciorească pornire, merge sprinten, cu pas iute şi uşor, în urma ei.

Pretutindenea, peste capetele oamenilor, o vede; se apropie, tot mai mult se apropie, şi inima i se umple de îndărătnicie.

În sfârşit, ea se apropie de horă şi priveşte, iară el se pune în față cu ea, pierdut în dosul oamenilor.

El o vede acum de aproape, îi vede fața albă, ochiul mare şi obosit, mâna străvezie, liniştita amărăciune pe buzele ei, o vede şi iarăşi tresare.

"Cât e de pierită!" zise el înăbuşit. E pierită, dar e frumoasă. Ochiul ia hrană şi sufletul se desfată de privirea ei. O dată vrea să o vadă, şi încă o dată, şi o singură dată. A trecut ca o zi de primăvară, dar nu e mulțumit; e fericit, dar mulțumit nu e. Dintr-o clipă în alta fericirea îl face tot mai îndrăzneț.

Nu se mai poate stăpâni; dă cu cotul înainte şi se aşază astfel ca Marta să-l poată vedea, iară când, în sfârşit, privirile lor se întâlnesc şi rămân mistuindu-se una pe alta, amândoi stau încremeniți.

Farmecul ochiului, căldura gândirii vărsate în o singură privire, tainica înțelegere între două suflete pierite iarăşi zidesc lumea risipită.

Acum nu mai e timp pentru buna chibzuire: ei s-au văzut, ei trebuie să se întâlnească, să-şi strângă mâna, să schimbe o vorbă, să plângă împreună. Trebuie, dar nu pot, căci lumea, şi acum tot lumea îi desparte.

În deznădăjduirea sa, Miron aruncă Martei o privire hotărâtă şi stăruitoare, iară Marta nu se mai gândeşte la nimic, ci-i aruncă Saftei vorbele: "Mă întorc numaidecât", şi pleacă cu moartea în suflet la carpăn, şi de aci mai departe, spre pădurea de pe coaste.

Miron nu se mai întrebă dacă cineva îl priveşte, dacă lumea nu cumva bănuieşte, ci, cu o mişcare pripită şi fără de voie, pune mâna pe şerpar şi pipăie cuțitul, apoi merge cu pas hotărât pe urma Martei.

Marta îl aşteaptă la marginea pădurii şi, cum îl vede venind, pământul îi arde sub picioare, iară când el este aproape, ea se dă un pas îndărăt, îşi pleacă trupul, îşi acoperă fața cu amândouă mâinile şi începe să plângă. Miron stete câtva timp înaintea ei, dar nu o mai vedea decât ca printr-un văl des.

— Marto! nu plânge! zise el.— Ah! cât am suferit! se tângui ea înăbuşită. El se apropie, îi apucă amândouă mâinile, le dete în lături şi-i privi îndelung în fața plină de lacrimi. Încet, el o apropie apoi de sine, o cuprinse cu brațul drept, îşi puse capul pe sânul ei şi rămase câtva timp cuprins de amețeală.

Marta nu mai plângea, ci sta cu vederea pierdută şi dată în voia lui, amorțită şi lipită de dânsul.

Într-un târziu, Miron o depărtă încet de la sine.— Şi eu am suferit, Marto! zise el. Mult am suferit. Şi pe când tu te gândeai la mine, eu umblam zile întregi în cale lungă dus numai de dorul tău şi de amarul inimii mele. Atât de mult am suferit, Marto, şi atât de mult mă deprinsesem cu suferința, încât mă cuprindea îngrozirea când mă gândeam că am să mor odată şi să nu mai sufăr. Dar acum, Marto, nu mai pot, nu mai vreau să port suferința, urmă el cuprins de patimă bărbătească. Pentru ce să o port?

— Da, Miroane! zise Marta, rămânând cu ochii țintiți la pământ înaintea lui.

Miron îi apucă iarăşi mâna, o strânse, apoi grăi:— Marto, vrei tu să vii cu mine? Marta tresări, rămase câtva timp tulburată, apoi îşi ridică fața şi privi drept în ochii lui Miron.

— Nu se poate, Miroane! zise ea cu un glas limpede. Mai bine mor.— Tu vrei adică să te măriți! strigă Miron.— Nu vreau, Miroane! răspunse Marta ridicând capul. Mai bine să mor.

Zicând aceste vorbe, ea îl privi câtva timp dusă, ochii iarăşi i se umplură de lacrimi, apoi, deschizându-şi brațele, se aruncă deznădăjduită şi-i cuprinse trupul.

— Ucide-mă, Miroane! fă ce vrei cu mine! zise ea. Mie nu-mi mai pasă.

— Cât eşti de frumoasă, Marto! zise el gânditor, apucându-i capul cu amândouă mâinile, apropiindu-l şi depărtându-l iarăşi de la sine.

Deodată el se îndreptă aspru şi zise hotărât:— Vino cu mine, Marto!— Unde? îl întrebă ea speriată.— Vino! zise el iarăşi, apoi apucă mâna ei şi merse cu ea afară din pădure şi drept spre bâlci.

— Unde e tatăl tău? întrebă el. Marta îşi scoase mâna din a lui.— Ştiu ce vrei, Miroane! zise ea. Fă! dar apoi nu mă mai depărtez de la tine. Vino!

Ei plecară drept spre carpănul sub care Mihu, Pintea, Safta şi soția lui Pintea aşteptau cuprinşi de vie îngrijorare pe Manea şi pe Mitrea, care se duseseră să caute pe Marta.

— Iacă-tă-o! strigă Safta când o văzu venind despre munte, voi să plece spre ea, dar rămase pironită când o văzu cu flăcăul înalt, pieptos şi bălan.

"Miron!" îşi zise ea ca trezită din vis, şi rămase răcită şi secată de puteri.

Mihu făcu câțiva paşi înainte, apoi se opri şi aşteptă tulburat. Era flăcăul de la câmpie cu care vorbise şi nu înțelegea cum el ajungea a fi împreună cu Marta.

Marta se apropia ținându-şi trupul drept. Fața-i era albă ca varul, dar liniştită şi aşezată.

— Tată! iacă Miron! zise ea. Miron rămase cu ochii la pământ înaintea bătrânului încărunțit înainte de vreme.

— Foarte bine! foarte bine! grăi Mihu frecându-şi mâinile nedumerit şi privind mereu când la Marta, când la Miron, când la Safta, ce grăbise înspăimântată la dânşii, când iarăşi la Pintea, ce sta câțiva paşi în dosul lui, la dreapta.

Ar fi dorit să mai zică cineva ceva, dar nimeni nu găsea cuvântul.— Nene Mihule! zise în sfârşit Miron. Ştii că-ți iubesc fata: o cer de nevastă.

— Cum aşa!? grăi Mihu speriat. Miron, oierul ce s-a dus în lume?... O ceri de nevastă? Cum aşa? Marta e logodită.

— Taică! zise Marta. Nu zice că vrei, dacă nu vrei, dar să ştii că-mi dai moartea sau viața.

— Mihule! îi zise apoi Safta. Nu ştii tu ce-am suferit noi în doi ani de zile?

Mihu stătea în mijlocul lor şi nu putea găsi nici un cuvânt. Pintea se apropie de dânsul, îi puse mâna pe umăr şi grăi cumpătat:— Vere Mihule! Nu te dai după vorbele muierilor şi bine faci. Marta e logodită şi, chiar dacă-i vorba, o logodnă nu se strică aşa ca din senin. Nu poți să te faci de ruşinea târgului.

Mihu făcu un pas la dreapta, se întoarse spre Pintea şi, ridicând fruntea, îi privi în față, stete câtva timp în luptă cu sine, apoi îi zise cu o hotărâre deznădăjduită:

— Ei! Mă fac! Mă fac de ruşinea târgului! Mă fac de ruşinea lumii! Mie, urmă el aprins, mie nu-mi mai porunceşte nimeni pe fața pământului! Eu ştiu cât amar am răbdat!

Grăind aceste, el se duse la Miron, îi apucă mâna şi-i zise cu căldură:

— Nepoate, iartă-mă! Miron simți că ochii i se umplu de lacrimi. El ridică mâna bătrânului şi o atinse cu fruntea.

*

"N-am spus eu că aşa are să fie!" zise Floarea lui Ciucur, când văzu că nunta satului tot se face.